

**ESTUDI SOBRE LES REPRESENTACIONS
SIMBÒLIQUES DE LA IDENTITAT NACIONAL. LES
FORMES D'APROPIACIÓ DELS SÍMBOLS
POLÍTICS ENTRE ELS JOVES**

abril 2007

RPEO núm 395

**Registre Públic d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya
Llei 6/2007, de 17 de juliol, del Centre d'Estudis d'Opinió**

ESTUDI SOBRE LES REPRESENTACIONS SIMBÒLIQUES DE LA IDENTITAT NACIONAL. LES FORMES D'APROPIACIÓ DELS SÍMBOLS POLÍTICS ENTRE ELS JOVES

CENTRE D'ESTUDIS DE TEMES CONTEMPORANIS

**Grup d'Estudi de les Identitats
Marta Rovira, Enric Saurí, Jordi Solà i Montserrat Tresserra**

Abril 2007

Índex

PRESENTACIÓ I OBJECTIUS	5
PLANTEJAMENT METODOLÒGIC	6
ESQUEMA TEÒRIC I MODEL D'ANÀLISI	7
PRINCIPALS INTERROGANTS	9
PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA SOBRE LA PRESENCIA DE SIMBOLS ENTRE ELS JOVES	10
FITXA TÈCNICA	11
PRESENTACIÓ GENERAL DELS RESULTATS	13
1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA	
1.1. Llengua amb que ha respost el qüestionari	14
1.2. Territori (vegueria) on resideix	15
1.3. Sexe	16
1.4. Lloc de naixement dels pares	17
1.5. Llengua que utilitzen normalment amb la família i els amics	18
1.6. Canal de TV on miren les notícies habitualment	19
1.7. Adhesius escollits	20
1.8. Selecció de futbol escollida	21
1.9. Freqüència amb que ha cantat els Segadors	22
1.10. Activitat que realitza l'Onze de Setembre	23

Índex

2. CREUAMENTS PER LENGUA HABITUAL	24
2.1. <i>Llengua amb que ha contestat l'enquesta</i>	24
2.2. <i>Bandera escollida per penjar al balcó o portar en grans esdeveniments</i>	25
2.3. <i>Adhesius escollits</i>	26
2.4. <i>Selecció de futbol escollida</i>	27
2.5. <i>Freqüència amb que ha cantat els Segadors</i>	28
2.6. <i>Activitat que realitza l'Onze de Setembre</i>	29
3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES	30
3.1. <i>Llengua amb que ha contestat l'enquesta</i>	30
3.2. <i>Bandera escollida per penjar al balcó o portar en grans esdeveniments</i>	31
3.3. <i>Adhesius escollits</i>	32
3.4. <i>Selecció de futbol escollida</i>	33
3.5. <i>Freqüència amb que ha cantat els Segadors</i>	34
3.6. <i>Activitat que realitza l'Onze de Setembre</i>	35
4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA	36
4.1. <i>Presentació de l'anàlisi</i>	36
4.2. <i>Aïllament de la bandera amb que més s'identifiquen els enquestats</i>	37
4.3. <i>Principals variables explicatives de la identificació simbòlica</i>	38
4.4. <i>Arbre de classificació de les variables de major impacte en la identificació simbòlica</i>	39

Índex

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC	42
5.1. Estructura teòrica del vocabulari	42
5.2. Esquema general empíric	44
5.3. Espai simbòlic català	45
5.4. Simbolisme institucional	46
5.5. Espai simbòlic espanyol	47
5.6. Aspectes més destacats	48
6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DE VOCABULARI	49
6.1. Presentació de l'anàlisi	49
6.2. Ítems amb capacitat predictiva sobre la bandera que es prefereix	50
6.3. Ítems de l'espai simbòlic espanyol	51
6.4. Ítems de simbolisme institucional	52
6.5. Ítems de l'espai simbòlic català	53
6.6. Aspectes més destacats	54
PRINCIPALS CONCLUSIONS DE L'ESTUDI	56

Presentació i objectius

En el marc d'una **línia de treball sobre els símbols** iniciada el 2005, el **Centre d'Estudis de Temes Contemporanis** va encarregar al grup dirigit per **Marta Rovira** el 2006 un estudi sobre "**Les representacions simbòliques de la identitat nacional. Les formes d'apropiació dels símbols polítics**". A partir d'aquest encàrrec es va desenvolupar una proposta metodològica, que ha consistit, en síntesi, en la realització d'entrevistes i d'una enquesta a 1000 joves de 14-15 anys.

Sintèticament, els **objectius** plantejats per a aquesta investigació són els següents:

- Dur a terme un treball sobre el terreny que ens permeti contrastar diferents formes/nivells de simbolització: institucional, reivindicativa i popular (marc teòric).
- Analitzar les formes d'identificació simbòlica existents entre els joves.
- Analitzar l'impacte social que tenen alguns referents simbòlics concrets en l'actualitat.
- Comprendre el funcionament de la distribució dels elements simbòlics d'ús personal que es difonen sobretot entre els joves.
- Comprendre la manera de simbolitzar la identitat nacional en territoris administrats per diferents estats: Principat de Catalunya i Catalunya Nord.

Plantejament metodològic

Sintèticament, la línia de **treball metodològic** que s'ha seguit és la següent:

- Desenvolupament d'un **model d'anàlisi** en el marc de les formes socials d'apropiació simbòlica.
- Realització d'**entrevistes** a diferents representants d'institucions i entitats de **Catalunya Nord** per tal de valorar la lògica de l'ús dels símbols catalans.
- Realització d'**entrevistes a distribuïdors de material simbòlic** (empreses i associacions juvenils) per tal de comprendre el funcionament de la demanda i l'oferta d'aquest mercat emergent.
- Realització d'una **enquesta** sobre les apropiacions dels símbols d'identitat nacional **entre els joves**, que han contestat **1.000 individus**.
- **Anàlisi dels resultats** de l'enquesta i de la informació recollida a les entrevistes, per tal de contrastar les hipòtesis formulades.

Esquema teòric i model d'anàlisi

Els principals **pressupòsits teòrics** de la investigació són els següents:

- Hi ha dos **sistemes simbòlics en competència**: català i espanyol (català i francès a la Catalunya Nord, tot i que en aquest cas no és clar que estiguin en competència). Aquesta situació produeix un joc de **símbols i contrasímbols**.
- Hi ha tres **dimensions en els usos simbòlics: institucional, popular, reivindicatiu**. En el cas de Catalunya, podem dir que el sistema simbòlic institucional més feble es veu compensat per un conjunt simbòlic reivindicatiu. Aquesta compensació es manifesta també mitjançant elements simbòlics no explícitament reivindicatius o polítics, que hem anomenat comercials o populars.
- **L'adolescència és un moment d'afirmació de la pròpia identitat personal i això va lligat a la tria d'identitats col·lectives**. Per aquesta lògica de necessitat d'identificar-se, és notòria la comercialització i l'ús d'elements simbòlics entre els joves.

Joc de símbols i contrasímbols a Catalunya

Símbols institucionals (oficials) de l'Estat: "símbols nacionals d'Espanya"

Oposició política/ideològica

Símbols institucionals (oficials): "Símbols nacionals de Catalunya"

Una selecció dels referents ètnics, tradicionals esdevenen "nacionals"

Símbols reivindicatius ("nacionalistes")

Alguns rituals o expressions tradicionals de la cultura són utilitzats com a símbols reivindicatius

Símbols populars

- Folclore
- Símbols de consum privat

Principals interrogants

Les principals **preguntes a les quals es vol donar resposta** són les següents:

- **Com es posicionen els actors** en aquest camp de joc definit per la competència entre esquemes simbòlics nacionals divergents, i entre diverses formes d'apropiació d'uns símbols col·lectius (institucional, popular i reivindicativa)?
- **Com responen als diferents envits** que tenen lloc en el camp dels símbols nacionals? La competència entre banderes, la competència entre el burro i el toro, la competència entre referents de la història catalana i espanyola?
- **Quines variables** sociodemogràfiques **condicionen la identificació simbòlica** existents a Catalunya?

**PRINCIPALS RESULTATS DE
L'ENQUESTA SOBRE LA PRESENCIA
DELS SÍMBOLS ENTRE ELS JOVES I
LES SEVES PREFERÈNCIES**

Fitxa tècnica

Univers	Població de 4t d'ESO de Catalunya
Àmbit territorial	Principat de Catalunya
Mostra	1000 enquestes , distribuïdes en 10 comarques, segons grandària de la població. No s'indica marge d'error perquè la distribució de la mostra no s'ha fet seguint criteris de representativitat sinó qualitius (de representació geogràfica i de titularitat dels centres).
Comarques	Gironès, Alt Empordà, La Garrotxa, Bages, Segrià, Pallars Jussà, Montsià, Tarragonès, Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme.
Qüestionari	Autosubministrat
Treball de camp	Del 15 de març al 31 de maig
Direcció i realització	Marta Rovira, Enric Saurí i Montserrat Treserra
Suport	Consultors d'EMAS, SL
Anàlisi de dades	Jordi Solà

Fitxa tècnica

Distribució de la mostra

Les enquestes s'han dut a terme en les aules dels propis centres d'ensenyament seguint la distribució que recull el quadre següent:

Comarques	Localitat	Titularitat
Alt Empordà	Figueres	1 centre públic
Bages	Manresa	1 centre públic, 1 centre concertat
Baix Llobregat	Martorell	1 centre públic
Baix Llobregat	El Prat de Llobregat	1 centre públic
Garrotxa	Olot	1 centre públic
Gironès	Girona	1 centre públic, 1 centre concertat
Montsià	Amposta	1 centre públic
Baix Ebre	Sant Carles de la Ràpita	1 centre concertat
Pallars Jussà	Tremp	1 centre públic
Segrià	Lleida	1 centre públic, 1 centre concertat
Tarragonès	Tarragona	1 centre públic, 1 centre concertat
Barcelonès	Barcelona	3 centres públics, 1 centre concertat

Presentació general dels resultats

El present informe gràfic no pretén oferir una anàlisi detallada de la totalitat de resultats de l'enquesta sinó només una breu introducció als principals resultats relacionats amb dos aspectes:

1. Quines són i com actuen les principals variables sociodemogràfiques que condicionen la identificació simbòlica dels joves
2. Quins són els elements simbòlics més vinculats a la pròpia identificació simbòlica i quina importància relativa té cadascun d'ells

Per tal d'aprofundir en aquests dos eixos inicialment s'ha dut a terme una anàlisi bàsica basada en creuaments bivariats de parells de variables.

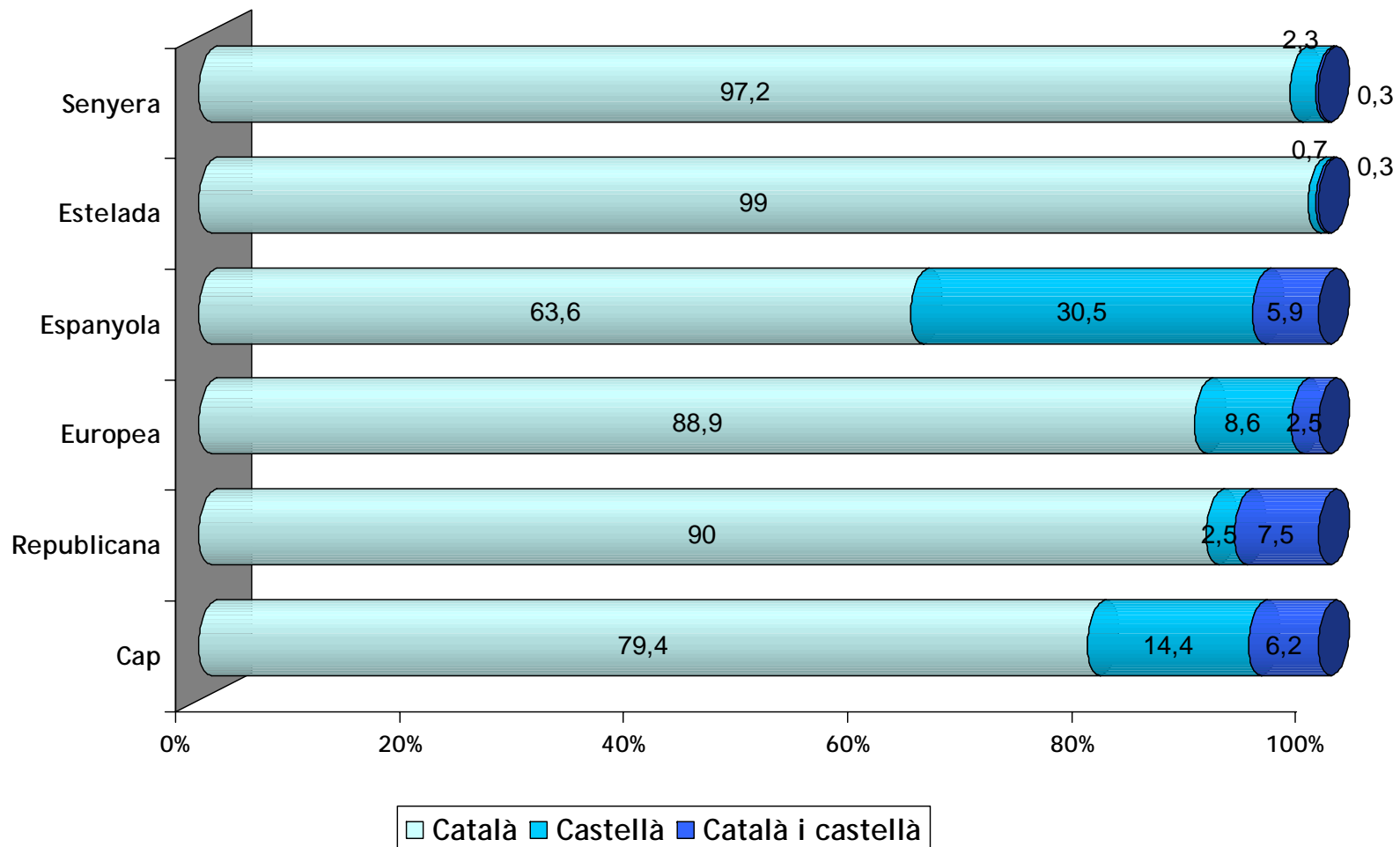
Als entrevistats se'ls sol·licitava quina era la bandera que preferia penjar al balcó o dur en esdeveniments assenyalats. En el capítol 1 s'ofereixen amb voluntat descriptiva les respostes que els entrevistats que triaven cada bandera donen a diverses preguntes rellevants de qüestionari.

A continuació s'estudien les dues variables sociodemogràfiques (capítols 2 i 3) que, aparentment, tenen major capacitat explicativa sobre la identificació simbòlica de l'entrevistat: la llengua habitual i el lloc de naixement dels pares.

Finalment, per complementar aquesta anàlisi i anar més enllà, s'han dut a terme diverses tècniques multivariable amb les dades orientades a complementar el primer dels dos eixos d'anàlisi (capítol 4) i a estudiar el segon eix (capítols 5 i 6).

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

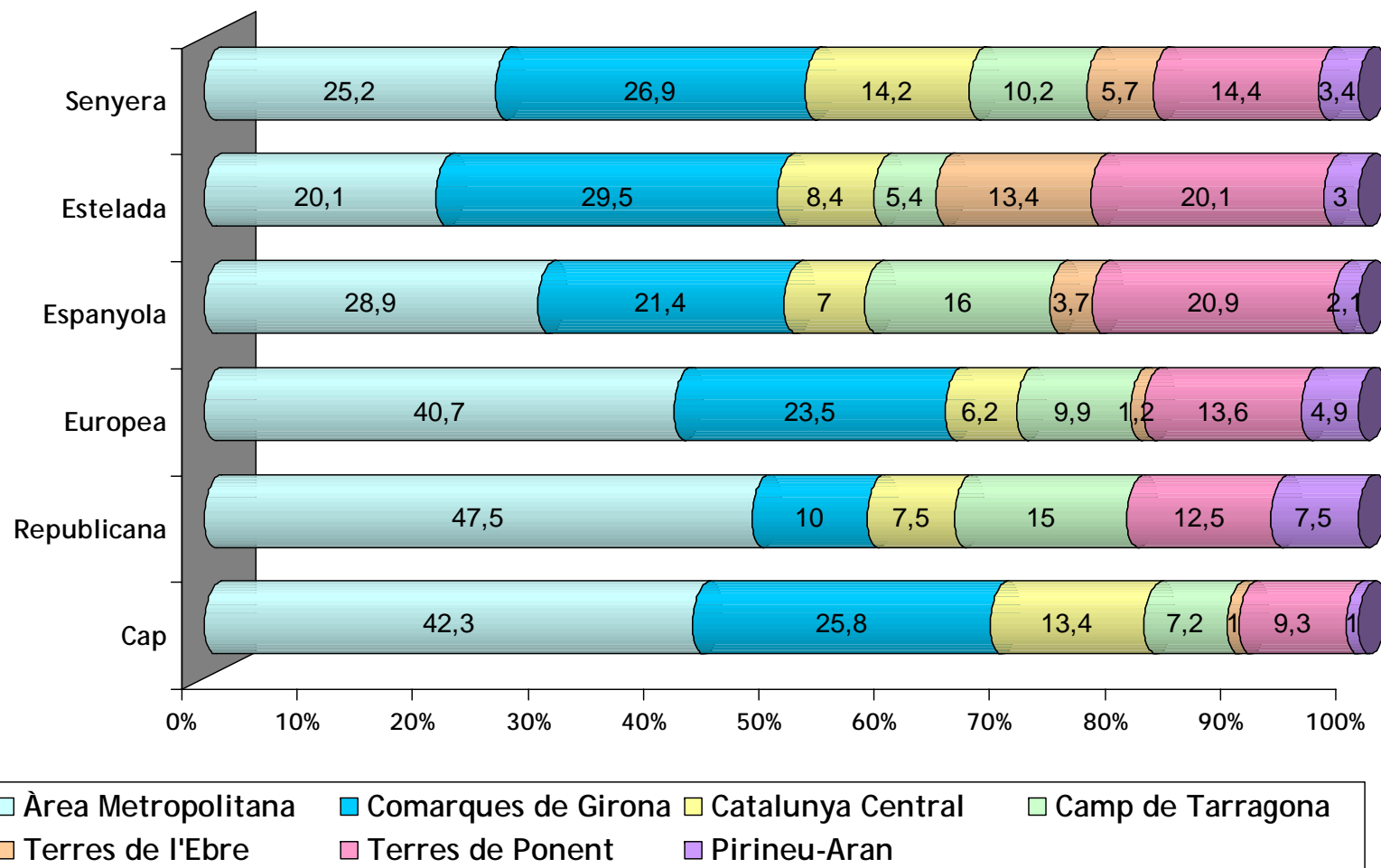
1.1. Llengua amb què han respost el qüestionari (català/castellà)

La gran majoria de les enquestes han estat respostes en català (88,1%). La tria de llengua segons la bandera escollida ens mostra que el perfil de la persona que escull la bandera espanyola opta més pel castellà que cap altre.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

1.2. Territori (vegueria) on resideix

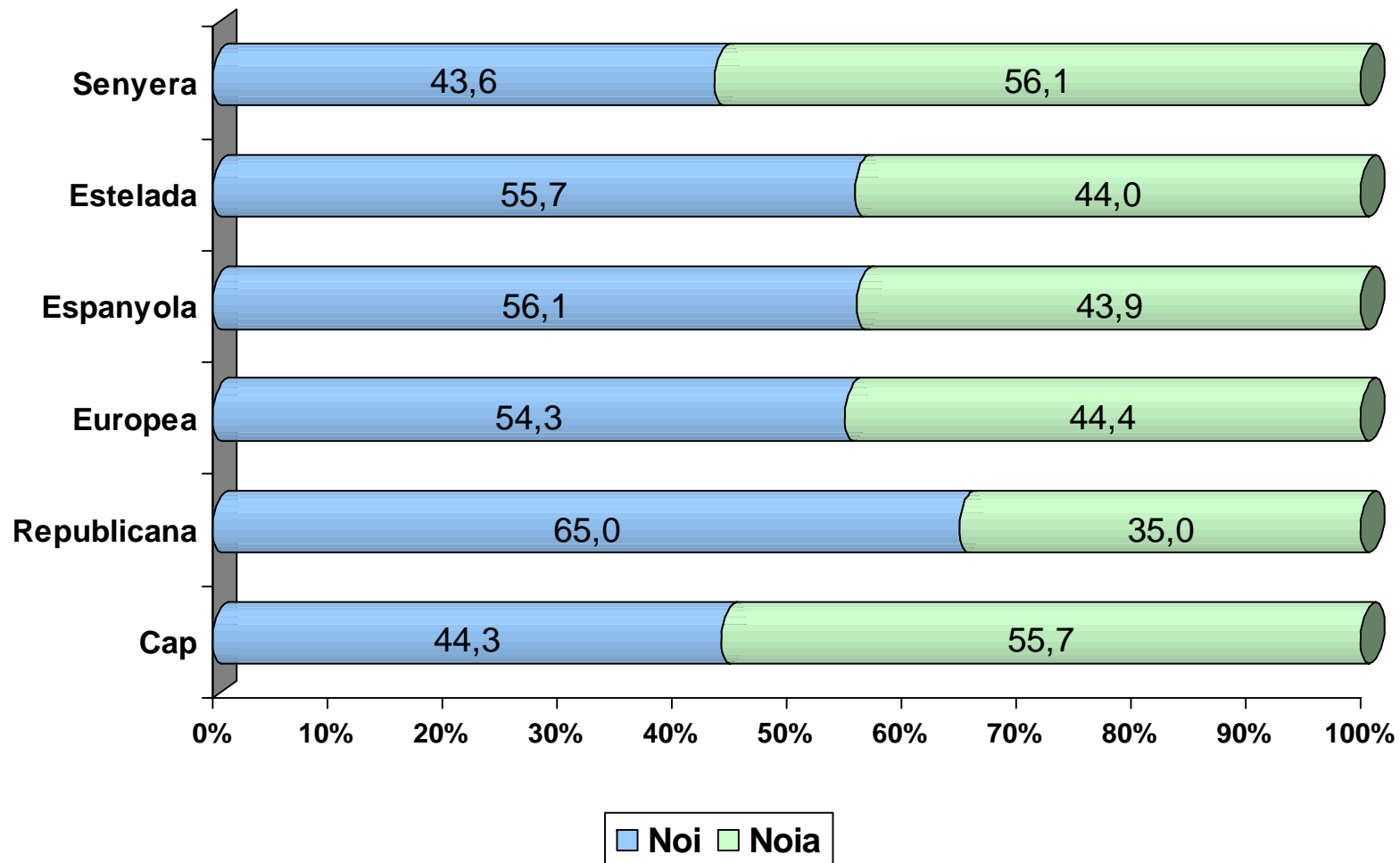

La senyera predomina a la Catalunya Central. La bandera republicana i l'europea predominen a l'Àrea Metropolitana, com també els que no escullen cap bandera. L'estelada predomina a les Terres de l'Ebre i és menor a l'Àrea Metropolitana.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

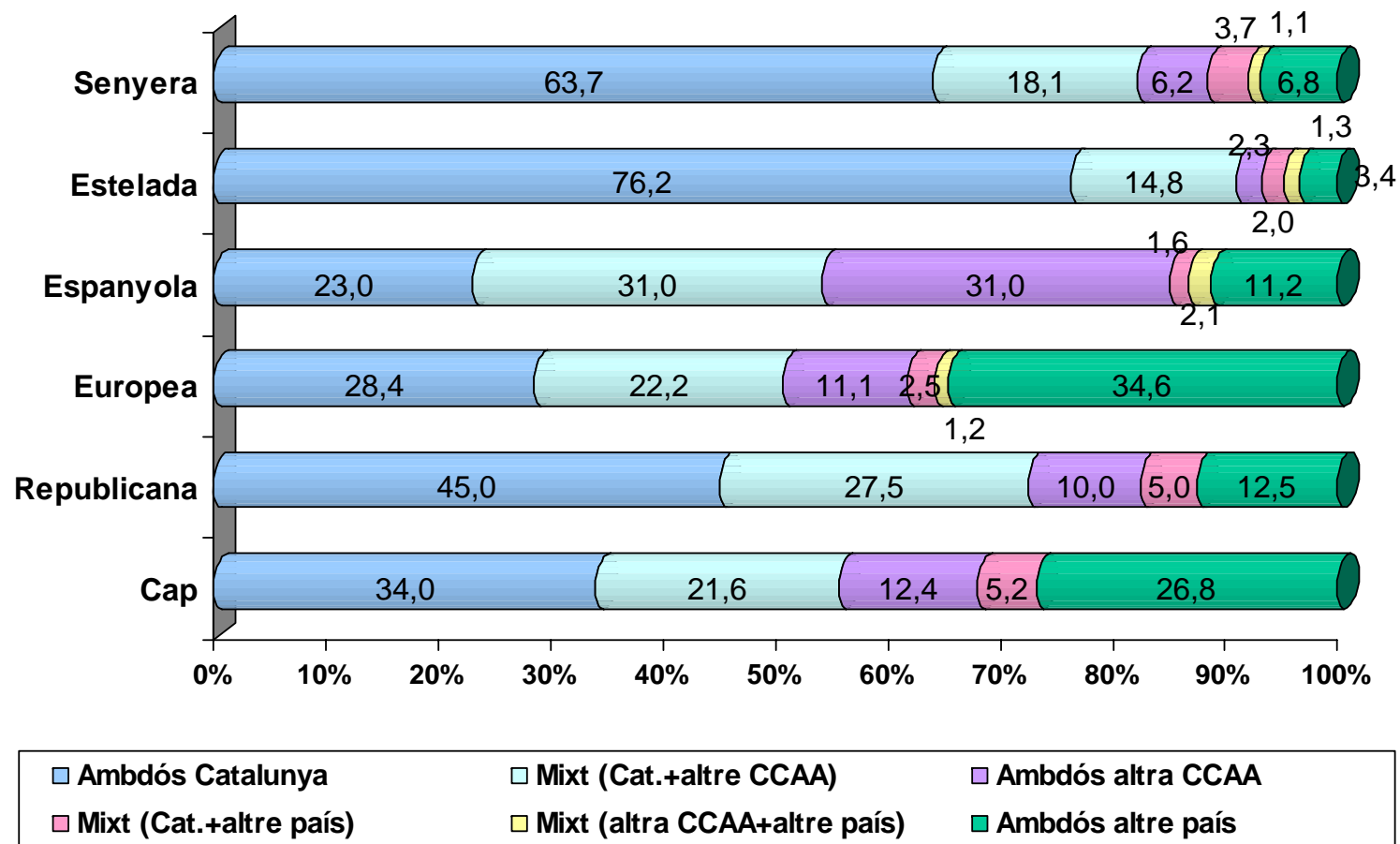
1.3. Sexe

Les noies trien més la senyera, mentre que els nois trien més l'estelada i l'espanyola, l'Europea. Els nois trien molt més la republicana. Entre els que no trien cap bandera hi ha més noies que nois.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

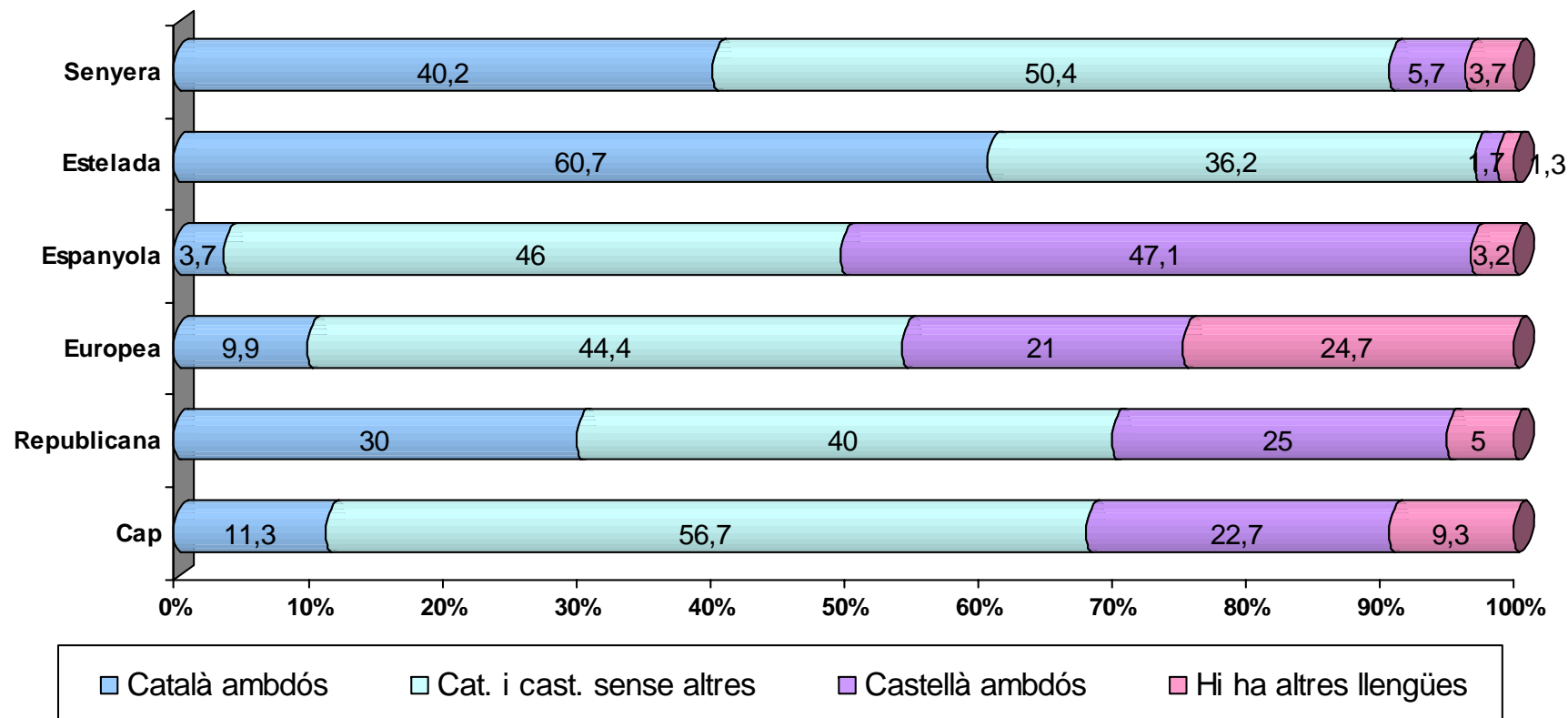
1.4. Lloc de naixement dels pares

La senyera, i sobretot l'estelada, tenen una preeminència clara entre els fills de pares nascuts ambdós a Catalunya. També és notable l'elevat percentatge d'aquests enquestats que escullen la bandera republicana (45%). En canvi, entre els que trien la bandera espanyola, augmenten considerablement els fills de pares nascuts ambdós en una altra CCAA. I en la bandera Europa predominen els fills de nascuts en altres països.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

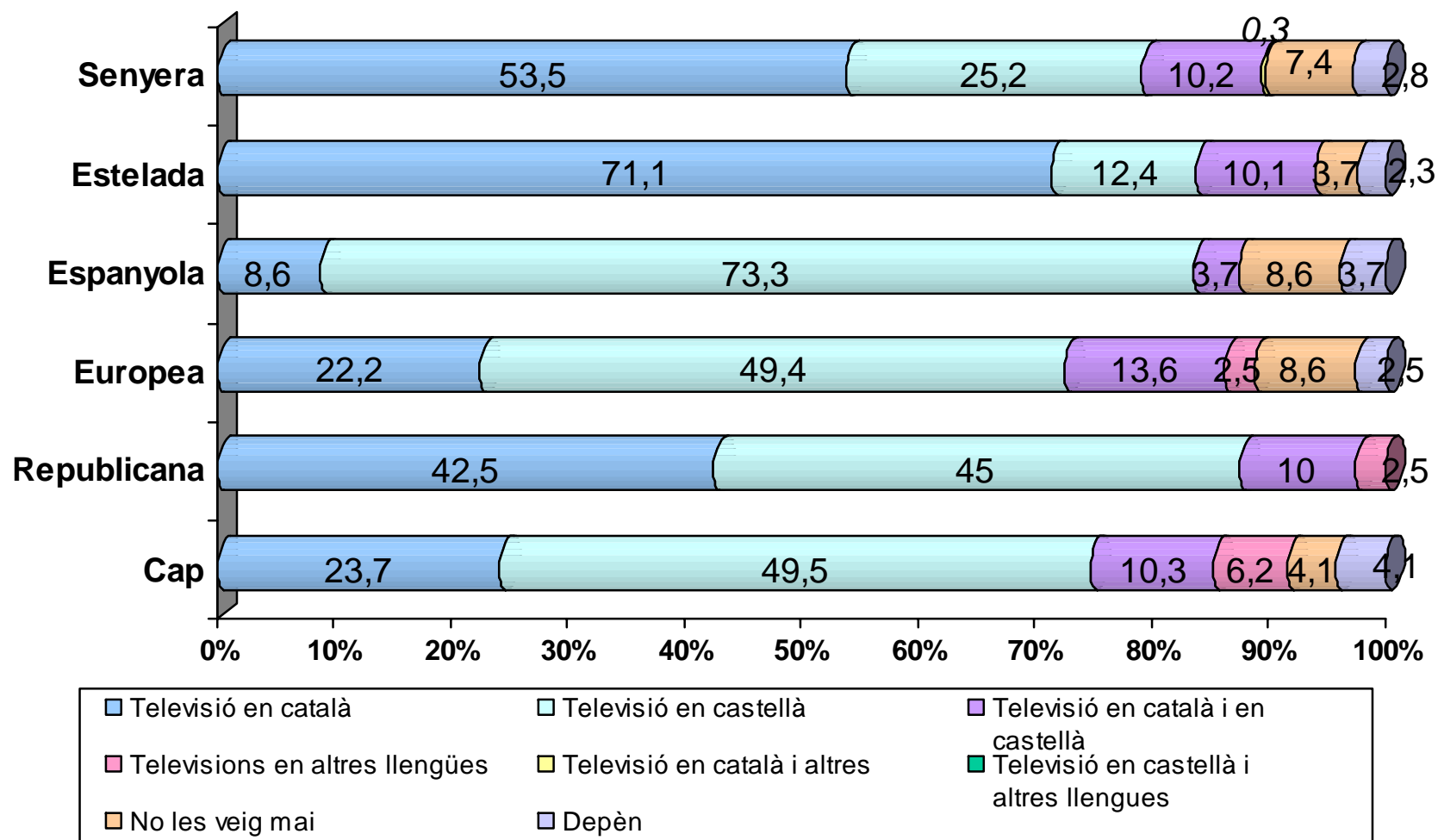
1.5. Llengua que utilitzen normalment amb la família i els amics

La variable llengua actua de forma molt semblant a la variable lloc de naixement dels pares. Però aquí les diferències s'accentuen. Observem que entre els que trien l'estelada predominen clarament els que parlen català tant a casa com amb els amics. En canvi, entre els que trien la bandera espanyola, hi ha un predomini dels que parlen castellà a casa, i secundàriament català i castellà. En el cas de la senyera predominen els que parlen català i castellà. I en el cas de la bandera Europa, veiem que hi ha una presència més notable de les altres llengües i dels bilingües català/castellà. En el cas de la republicana, hi ha hi ha una varietat més gran de perfils lingüístics.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

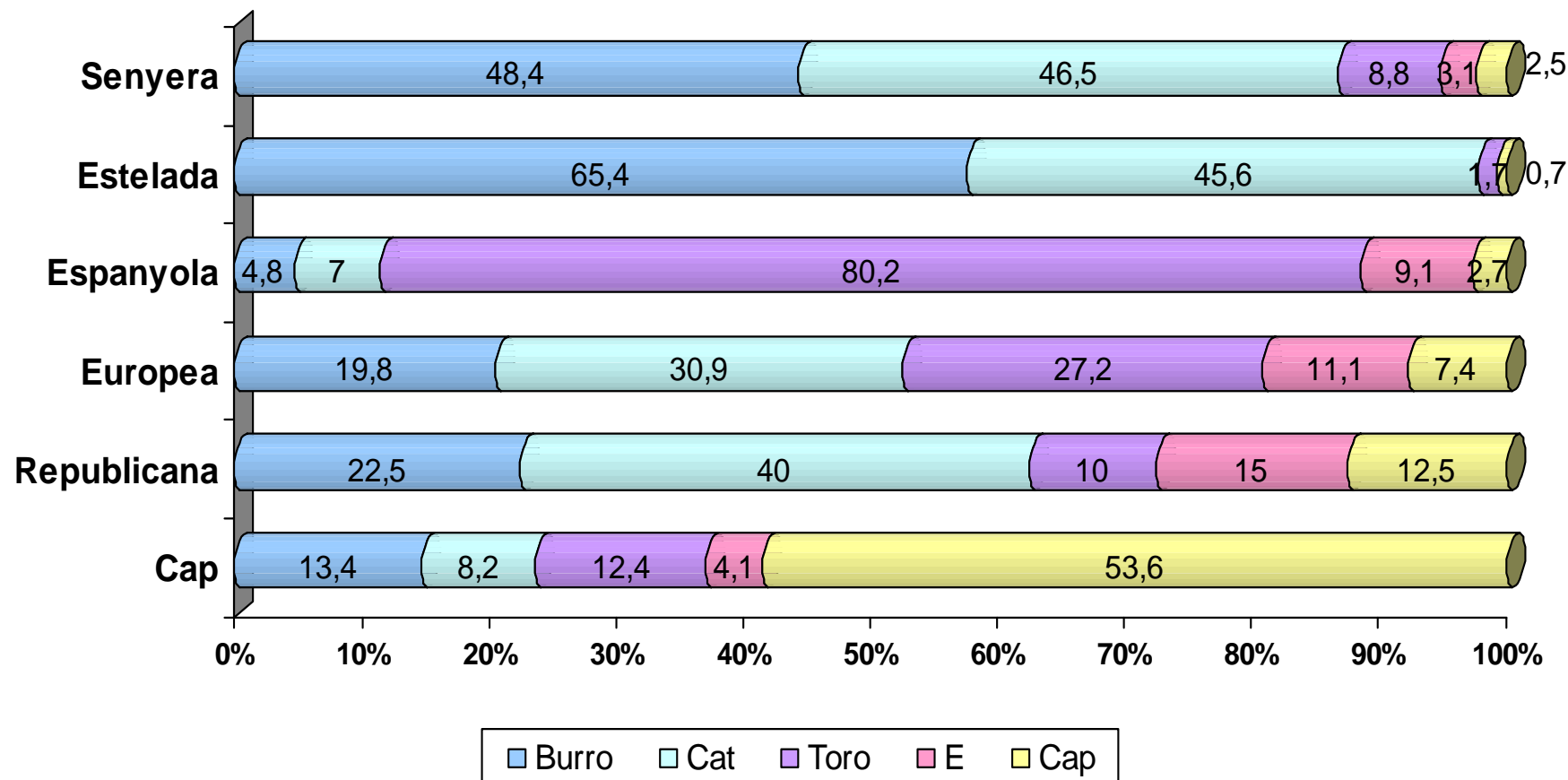
1.6. Canal de TV on miren les notícies habitualment

Veient aquestes dades, cal entendre que la televisió on miren les notícies té molt a veure amb la llengua que s'utilitza habitualment. Els que escullen la senyera i, sobretot, l'estelada acostumen a mirar-les en canals en català. Mentre que els que escullen la bandera espanyola i, en segon terme, l'europea o cap, acostumen a mirar les notícies en canals en castellà.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

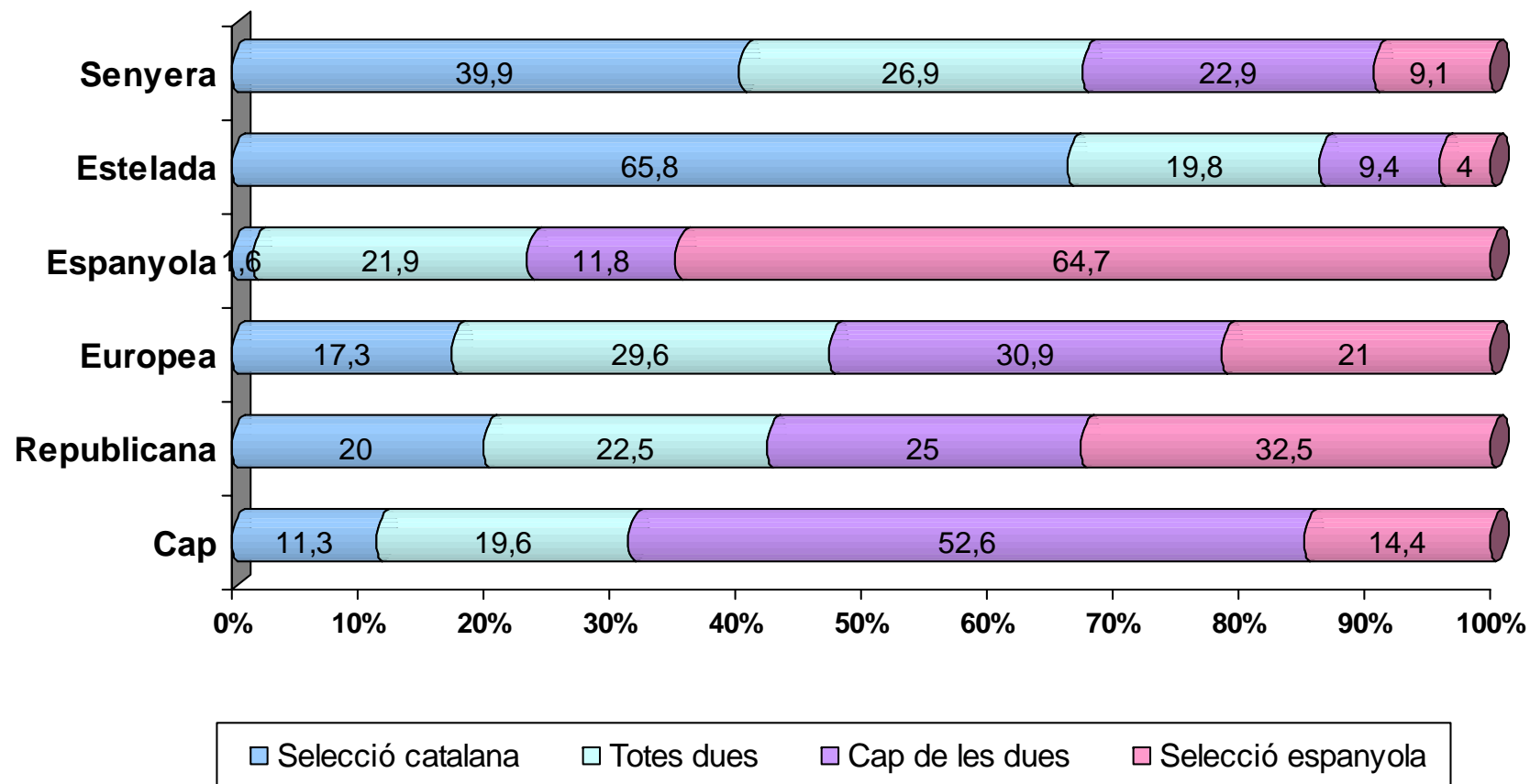
1.7. Adhesius escollits

Hi ha força relació entre les banderes escollides i els adhesius escollits. Així els que escullen la senyera i l'estelada, també escullen el burro o el CAT. Mentre que els que escullen la bandera espanyola, també escullen el toro. Els que escullen l'Europea o la Republicana es reparteixen en proporcions més semblants els adhesius escollits. Tot i que el toro és més predominant entre els que trien la bandera europea. També entre els que no trien cap bandera predominen els que no trien cap adhesiu.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

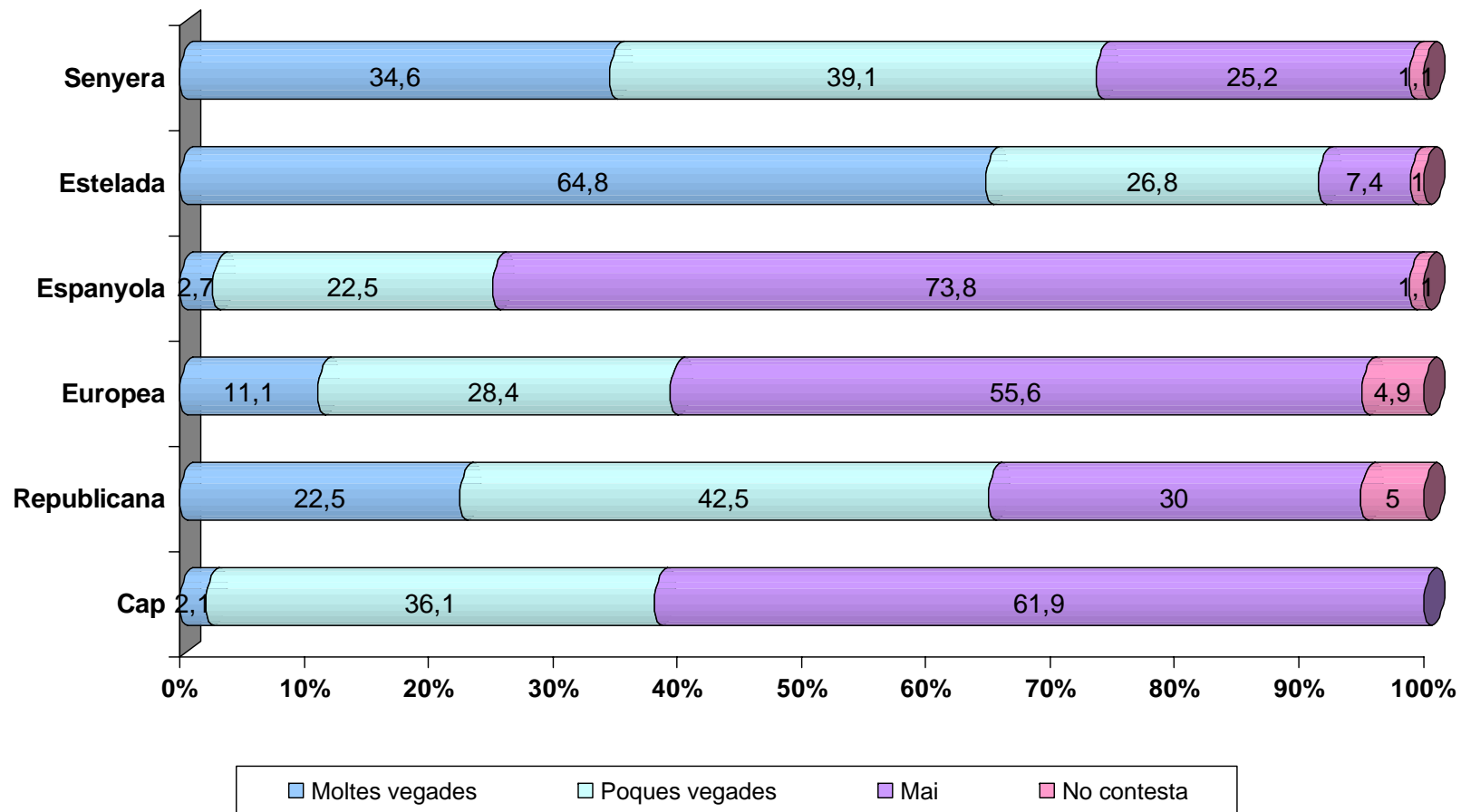
1.8. Selecció de futbol escollida

Entre els que escullen la senyera i l'estelada predomina la selecció catalana. Però entre els que escullen la senyera són relativament pocs comparat amb la tendència de les respostes anteriors. Entre els que escullen la bandera espanyola molt majoritàriament escullen la selecció espanyola, i testimonialment la catalana. En els altres casos, les proporcions estan més repartides. Entre els que no escullen cap bandera també predominen els que no escullen cap selecció.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

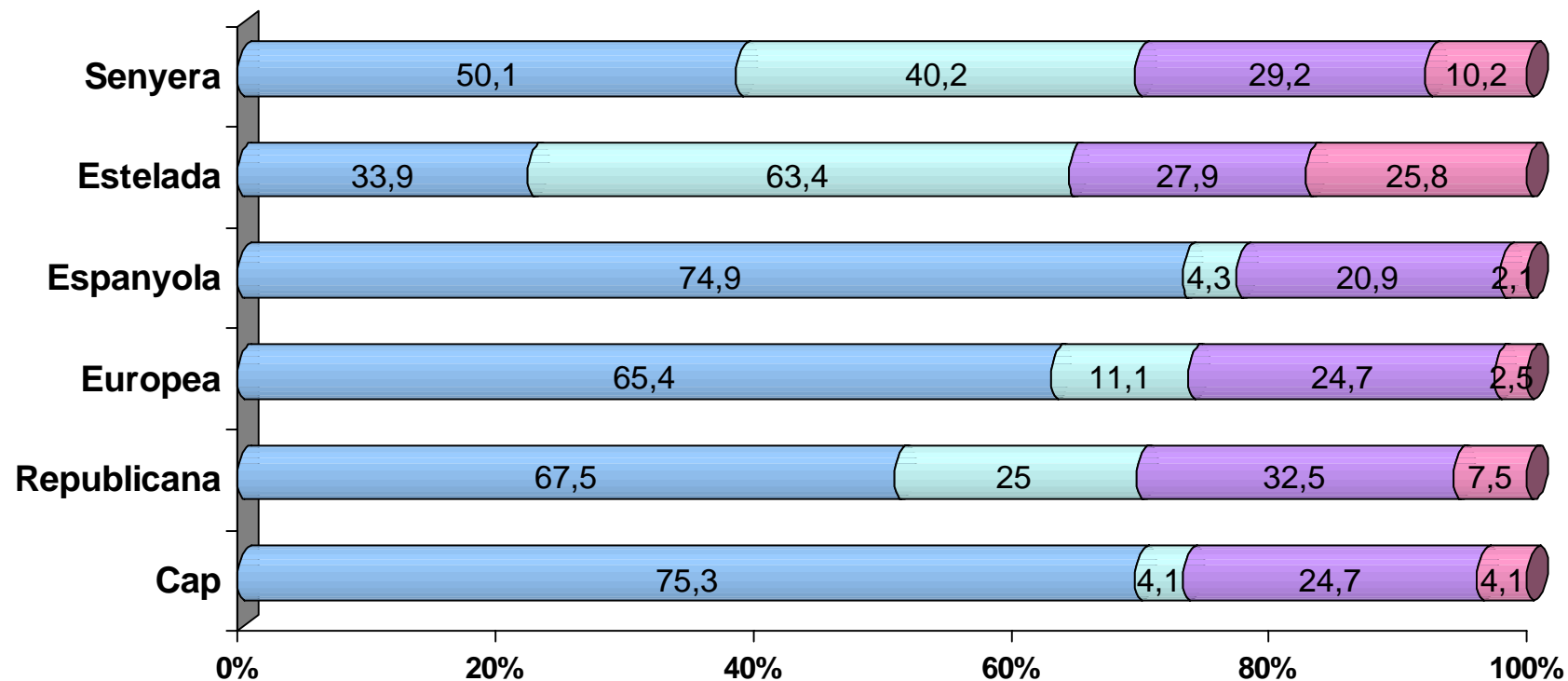
1.9. Freqüència amb què ha cantat els Segadors

Aquí, les diferències s'accentuen entre els que escullen l'estelada i els que escullen la senyera. Els primers, han cantat moltes vegades els segadors, mentre que els segons estan repartits entre els que l'han cantat moltes vegades, poques vegades i mai. Entre els que escullen la bandera espanyola predominen els que no han cantat mai els segadors. Igual que entre els que escullen l'europea. Entre els que escullen la republicana, destaca que aquí predominen els que han cantat alguna o moltes vegades Els Segadors.

1. CREUAMENTS PER BANDERA ESCOLLIDA

1.10. Activitat que realitza l'Onze de Setembre

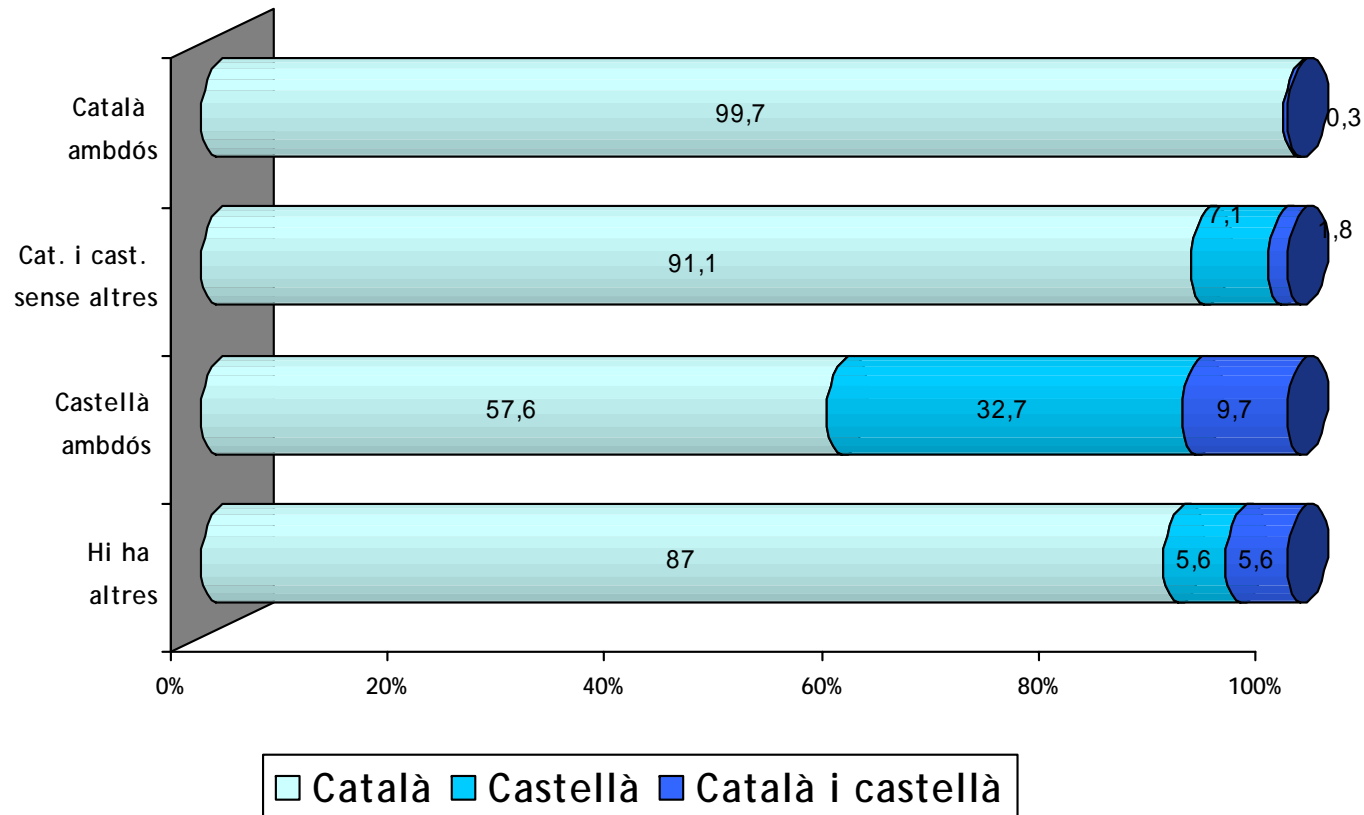
■ Aprofitar el dia de festa per fer l'última platja   ■ Penjar la senyera al balcó o a la finestra de casa   ■ Sortir al carrer a viure l'ambient   ■ Assistir o participar en un acte reivindicatiu

Els que assisteixen a actes reivindicatius estan entre els que escullen la senyera i l'estelada (sobretot aquests últims). També els que penjen la senyera al balcó. També una quarta part dels que han escollit la republicana. En canvi, no hi ha gaires persones que penjin la bandera al balcó o assisteixin a actes entre els que escullen les banderes espanyola i europea.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

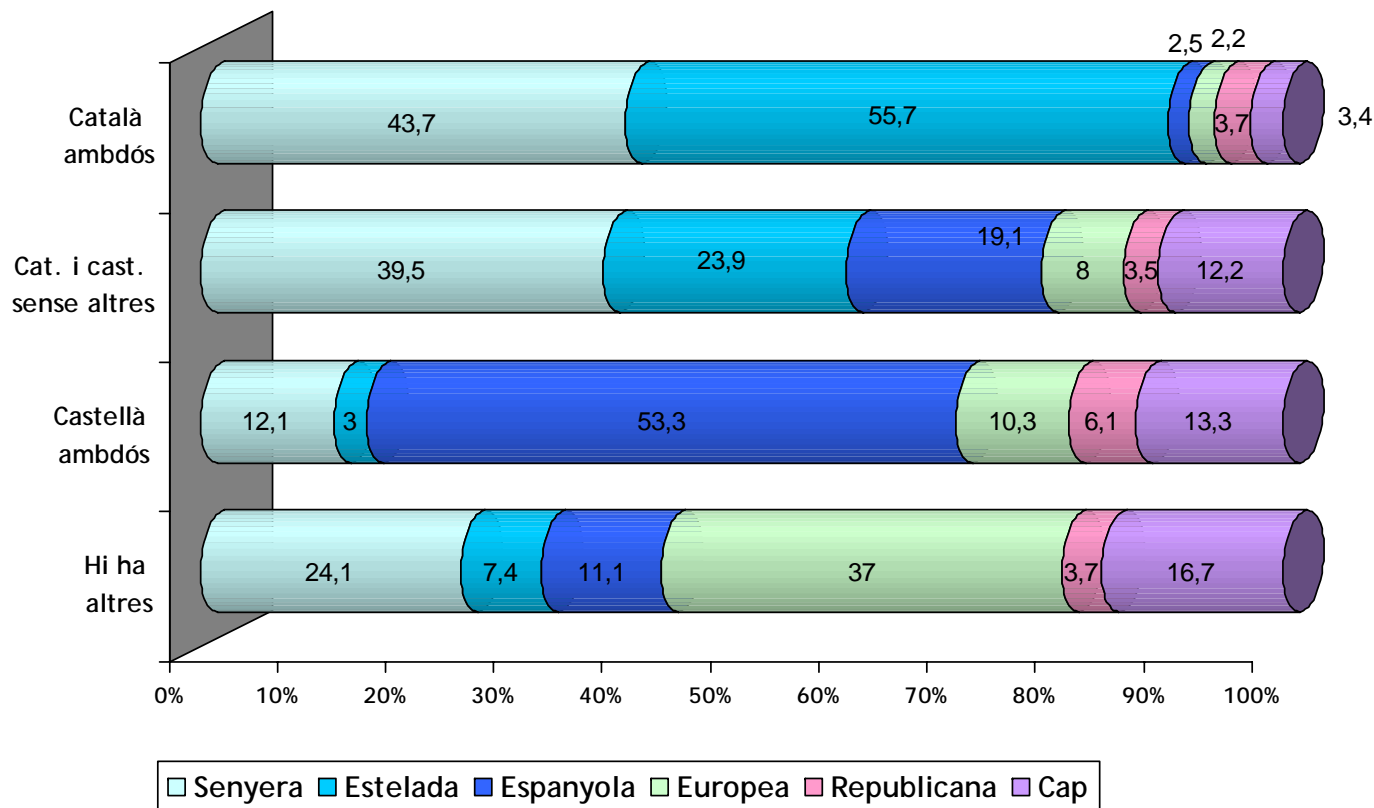
2.1. Llengua amb què ha contestat l'enquesta

Els que parlen habitualment en català (família i amics) responen sempre el qüestionari en català. Observem que el fet de parlar altres llengües, en general, no és motiu per contestar el qüestionari en castellà. De tota manera, sí que hi ha més persones que responen en castellà entre els que habitualment només parlen castellà amb la família i els amics.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

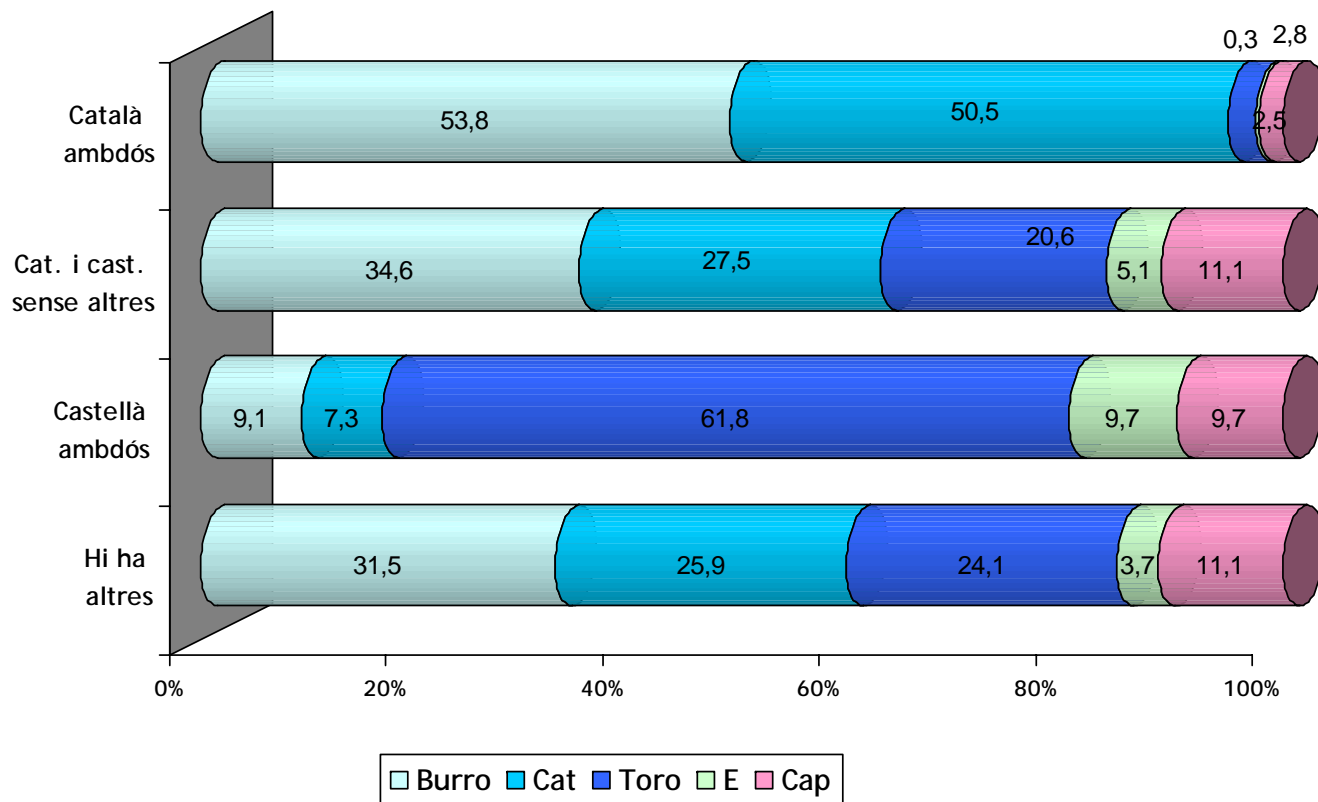
2.2. Bandera escollida per penjar al balcó o portar en grans esdeveniments

S'observa una relació entre la freqüència del català com a llengua habitual amb la família i els amics i la tria de la senyera o de l'estelada, encara que també s'utilitzi el castellà. En canvi, hi ha relació entre la freqüència del castellà com a llengua habitual i la tria de la bandera espanyola. Destaca la presència de la bandera europea entre els que parlen altres llengües. La bandera republicana es reparteix de forma molt semblant entre els diversos perfils lingüístics, tot i que té una mica més de presència entre els castellanoparlants.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

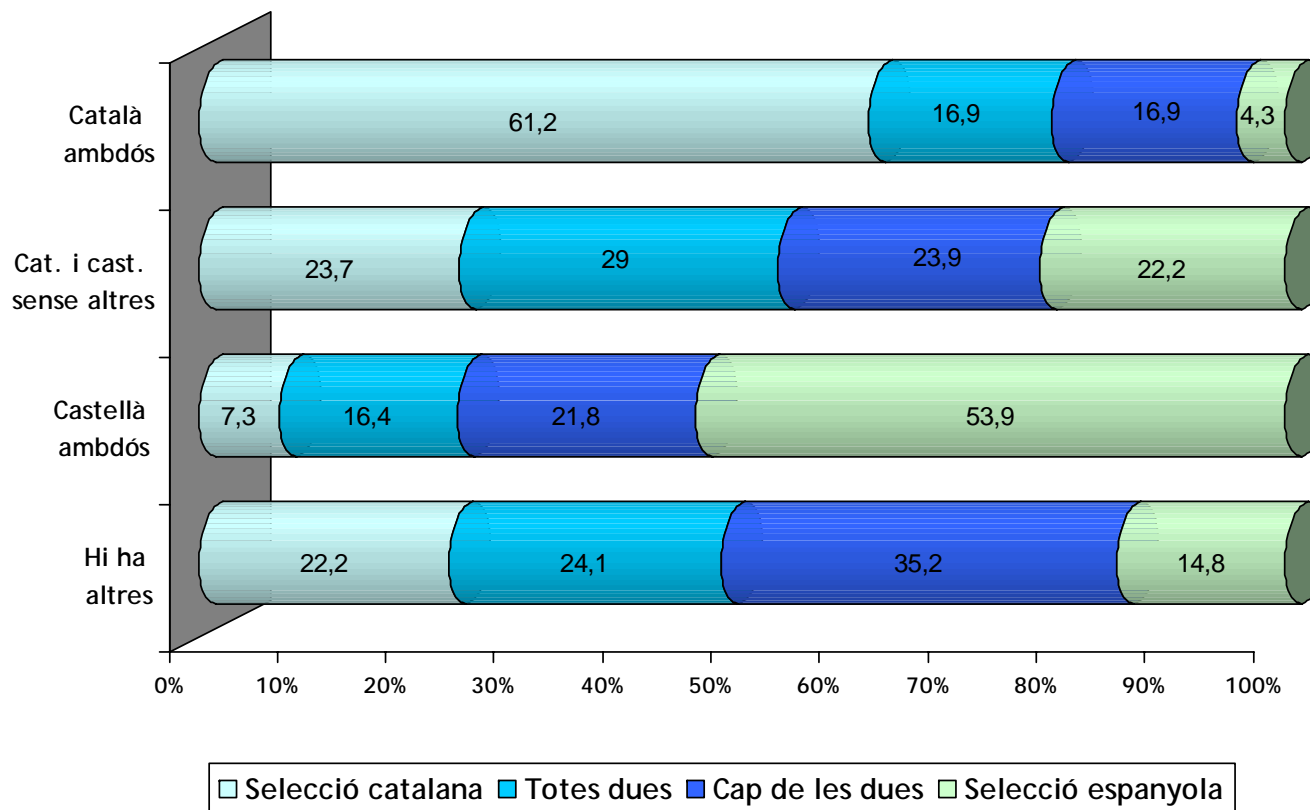
2.3. Adhesius escollits

El perfil dels que escullen el burro i el CAT és força semblant. Tot i que entre els que parlen només català habitualment no n'hi ha gairebé que trien el Toro o la E. Entre els que parlen només castellà, es tria majoritàriament el Toro. Notem que E no és un referent simbòlic gaire important. També n'hi ha uns quants que no n'escullen cap, i alguns el Burro o el CAT. Entre els que parlen altres llengües, n'hi ha que sobretot que escullen el Burro i el CAT, i en segon lloc el Toro.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

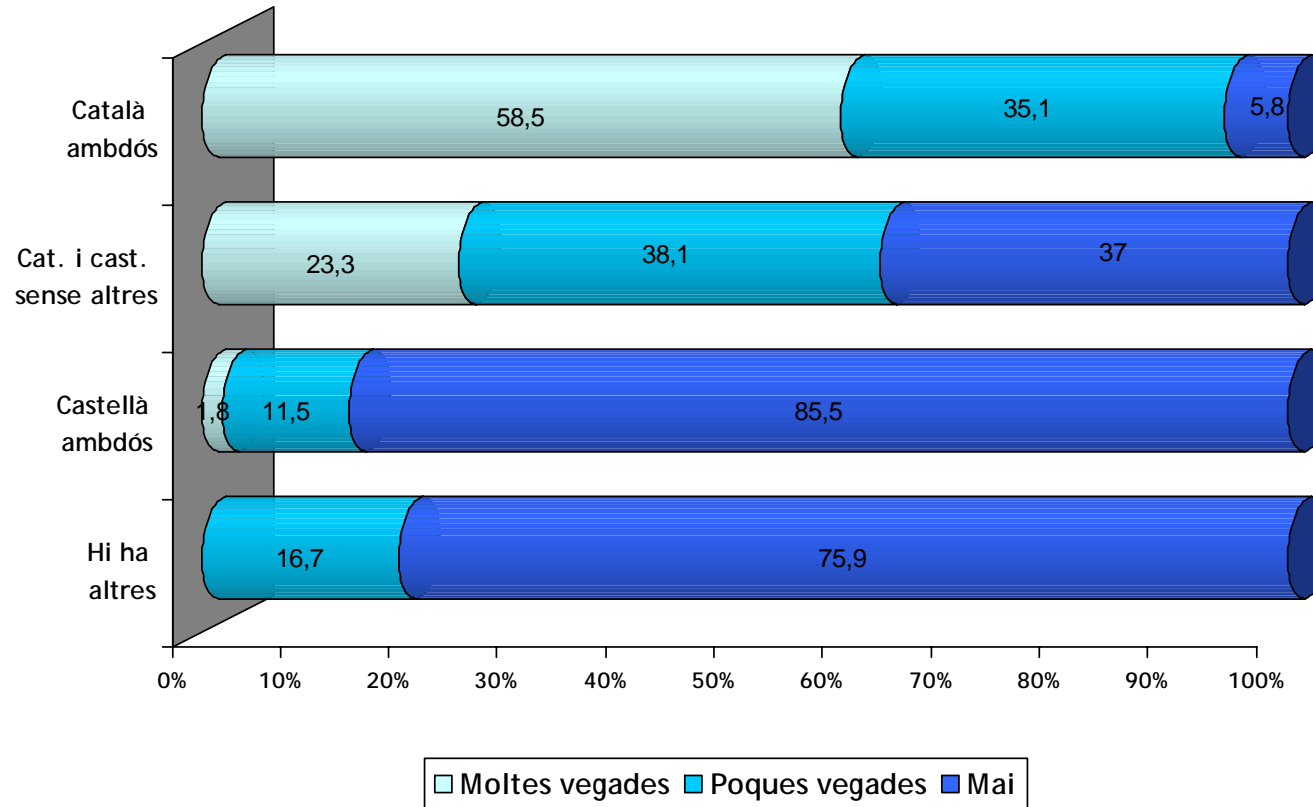
2.4 Selecció de futbol escollida

Els que parlen català habitualment escullen majoritàriament la selecció catalana. Però també hi ha un percentatge significatiu que escull totes dues seleccions o cap. Al contrari, entre els que parlen castellà, la majoria escull la selecció espanyola, o secundàriament ambdues, i molt pocs escullen la selecció catalana. Entre els que parlen tant català com castellà s'incrementa el nombre dels que escullen la selecció espanyola i disminueix molt els que escullen la selecció catalana. Les freqüències queden molt repartides. El mateix succeeix amb els que parlen altres llengües, tot i un cert predomini de la selecció espanyola.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

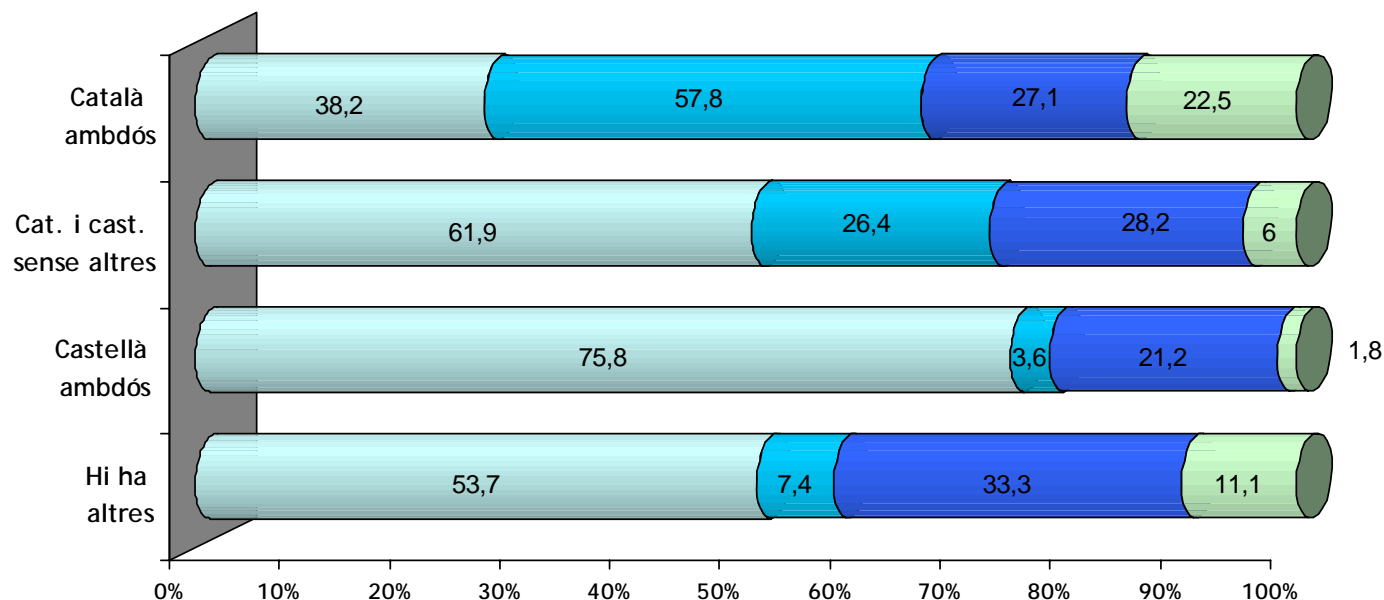
2.5 Freqüència amb què han cantat Els Segadors

Els únics que han cantat amb molta freqüència Els Segadors són els que parlen català (o català i castellà) habitualment. A mesura que els enquestats parlen castellà, aquesta proporció va disminuint fins al mínim. La gran majoria dels que parlen castellà o altres llengües (sobretot els primers) no han cantat mai Els Segadors.

2. CREUAMENTS PER LLENGUA HABITUAL (FAMÍLIA I AMICS)

2.6 Activitat que realitza l'Onze de Setembre

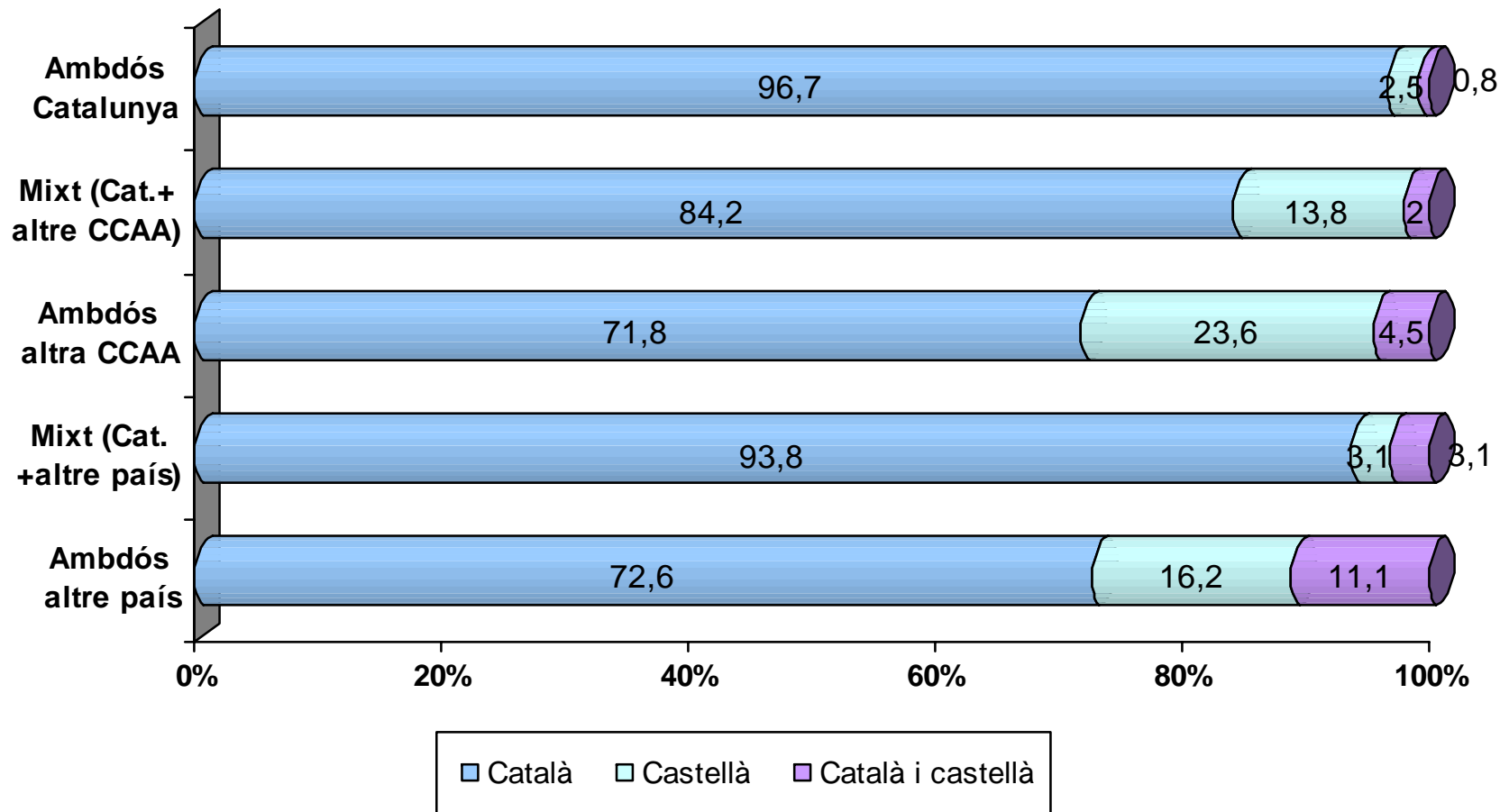
□ Aprofitar el dia de festa per fer l'última platja
■ Sortir al carrer a viure l'ambient

■ Penjar la senyera al balcó o a la finestra de casa
■ Assistir o participar en un acte reivindicatiu

La llengua també influeix en l'activitat de la Diada. Els que parlen català habitualment tendeixen a implicar-s'hi més, sobretot penjant la bandera al balcó, però també assistint a actes reivindicatius. Els que també parlen castellà habitualment ho fan en menys mesura. Els que parlen només castellà habitualment no participen gairebé de la Diada, només sortint a conèixer l'ambient. Els que parlen altres llengües sembla que s'hi impliquen una mica més.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

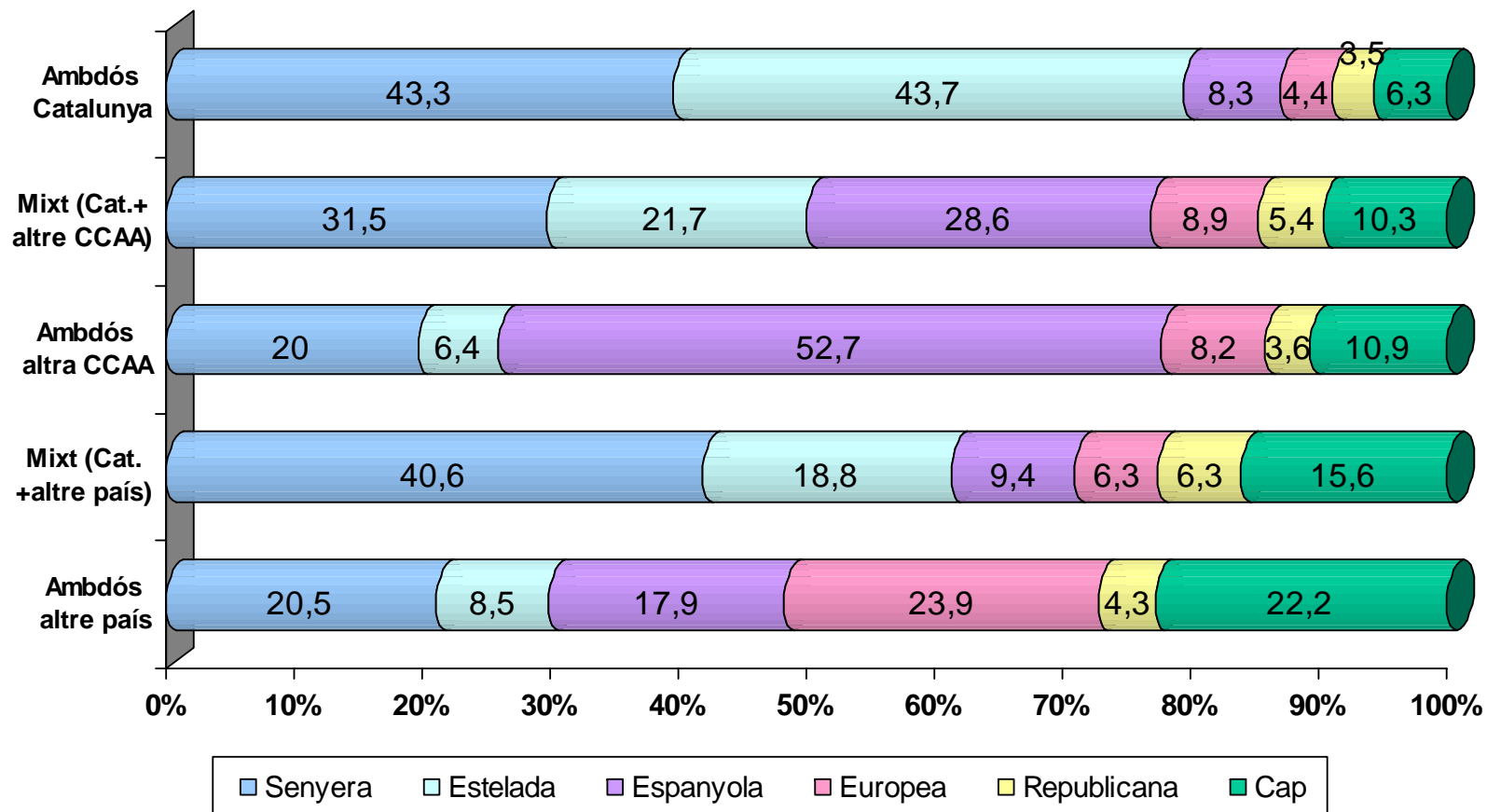
3.1. Llengua amb què ha contestat l'enquesta (català/castellà)

Veiem que la tendència general és a respondre en català l'enquesta. Entre els que tenen ambdós pares nascuts en altres CCAA hi ha una part que respon en castellà. Aquesta proporció és menor que entre els que escullen la bandera espanyola. Això vol dir que la ideologia també incideix en el comportament lingüístic d'aquests alumnes.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

3.2. Bandera escollida per penjar al balcó o portar en els grans esdeveniments (P15)

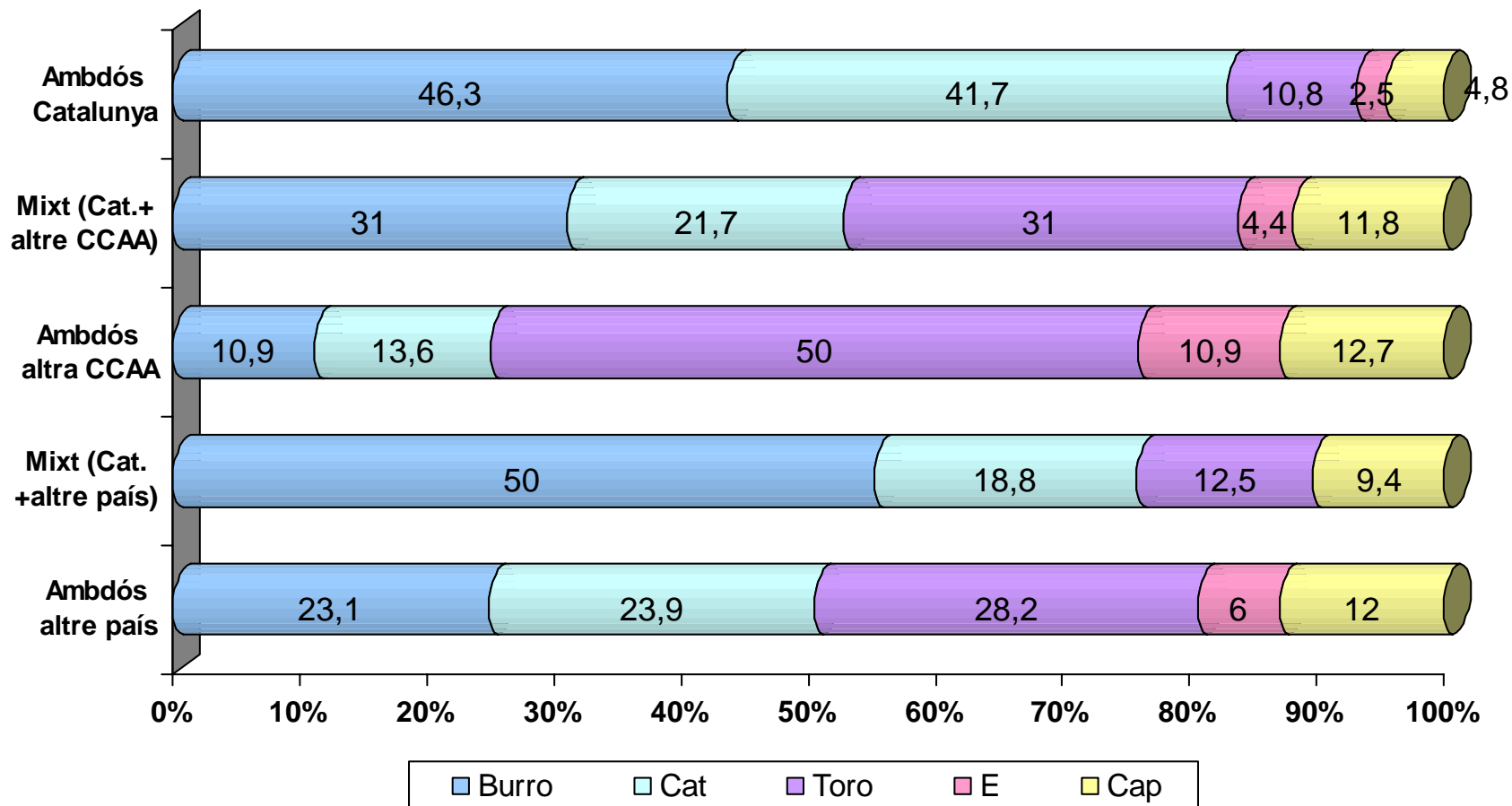

Els fills d'ambdós pares nascuts a Catalunya tendeixen a triar la senyera o l'estelada, i poques vegades l'espanyola. Entre els que són fills de pares nascuts ambdós en una altra CCAA predominen els que escullen la bandera espanyola, però també amb percentatges repartits entre la senyera, alguns l'Europea o l'estelada. Entre els fills de matrimonis mixtos predomina la senyera, i en segon lloc l'estelada o l'espanyola. Entre els fills dels nascuts a l'estranger hi predomina l'Europea o cap bandera. Però també amb força proporció les altres opcions.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

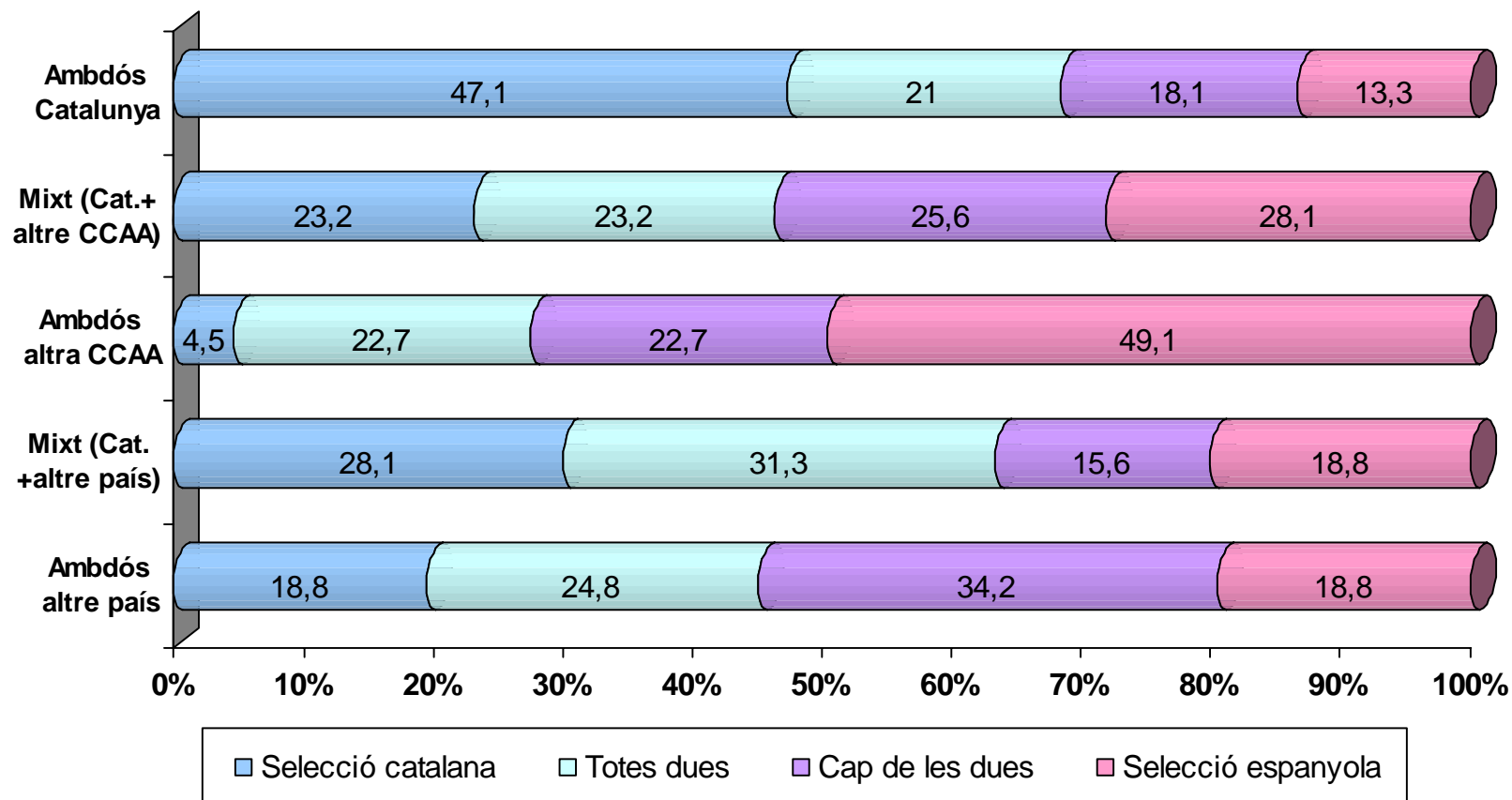
3.3. Dels següents adhesius tria el que t'agrada més? (P14)

Els resultats són molt semblants als que acabem de veure respecte de la bandera. L'única diferència que destaca és que el toro és un símbol que té més interès que no pas la E. Mentre que el burro i el CAT són triats més o menys amb la mateixa proporció que la senyera i l'estelada.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

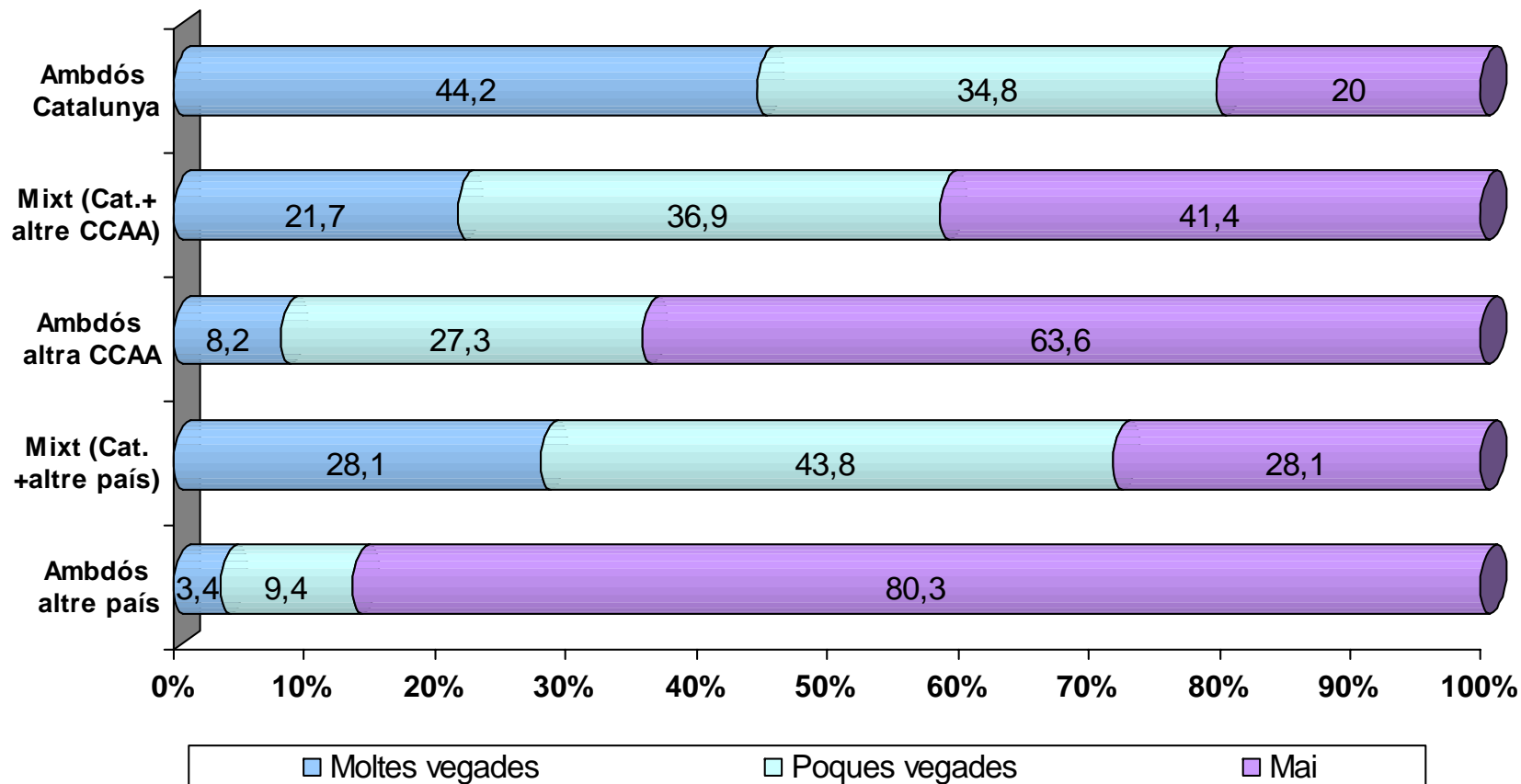
3.4. A quin partit de futbol t'agradaria més assistir dels següents?

Observem que entre els fills amb ambdós pares nascuts a Catalunya, predomina els que trien la selecció catalana, i en segon lloc totes dues. Entre els fills d'ambdós pares nascuts en un altra CCAA predominen els que escullen la selecció espanyola. Entre els fills de matrimonis mixtos hi ha un repartiment entre les diverses opcions, amb una tendència més gran cap a la selecció catalana o totes dues quan un dels pares és d'un altre país, més que no pas quan és nascut a una altra CCAA. Entre els fills d'ambdós pares nascuts en un altre país hi ha més percentatge dels que no escullen cap de les dues seleccions.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

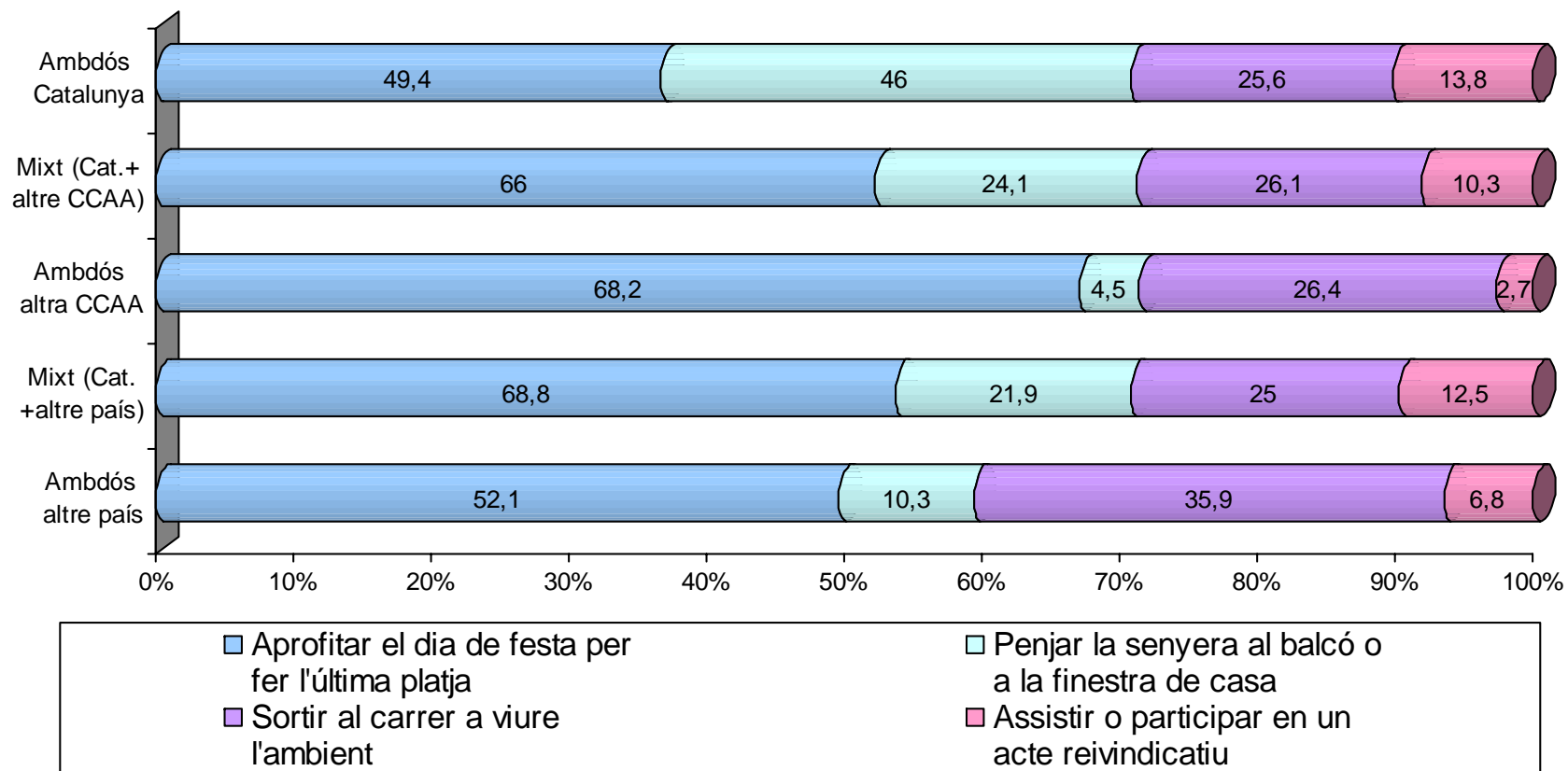
3.5. En el teu cas, has cantat alguna vegada Els Segadors? (P21)

També observem que el fet de tenir els dos pares nascuts a Catalunya és un factor que explica el fet de participar en l'esquema simbòlic català. Mentre que el fet de tenir un o tots dos pares nascuts en una altra CCAA allunya els enquestats d'aquest esquema. La qual cosa confirma aquesta relació d'oposició entre els símbols catalans i espanyols, que actua molt més en els fills d'algun pare d'una altra CCAA que no pas entre els fills d'un dels dos pares nascut a l'estranger. Els que són fills de pares estrangers, en són, però, els més allunyats. No han cantat gairebé gens Els Segadors.

3. CREUAMENTS PER LLOC DE NAIXEMENT DELS PARES

3.6. Quina d'aquestes activitats realitzes l'Onze de Setembre? (P22)

Aquesta és una pregunta de resposta múltiple. El més habitual entre els enquestats és aprofitar el dia com un festiu més. Ara bé, entre els fills de nascuts a Catalunya hi ha un percentatge important que penja la senyera al balcó. Una xifra que disminueix a la meitat entre els que són fills de matrimonis mixtos, i que es troba al mínim entre els fills de nascuts en altres CCAA. L'assistència a actes reivindicatius es troba entre els fills d'algun o ambdós pares nascuts a Catalunya, entre el 10% i el 14%. Disminueix sobretot entre els fills de pares nascuts en altres CCAA.

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.1. Presentació de l'anàlisi

Finalitzada l'anàlisi bivariada hem recorregut a diverses tècniques multivariades per tal d'estimar quines de les variables sociodemogràfiques eren més rellevants.

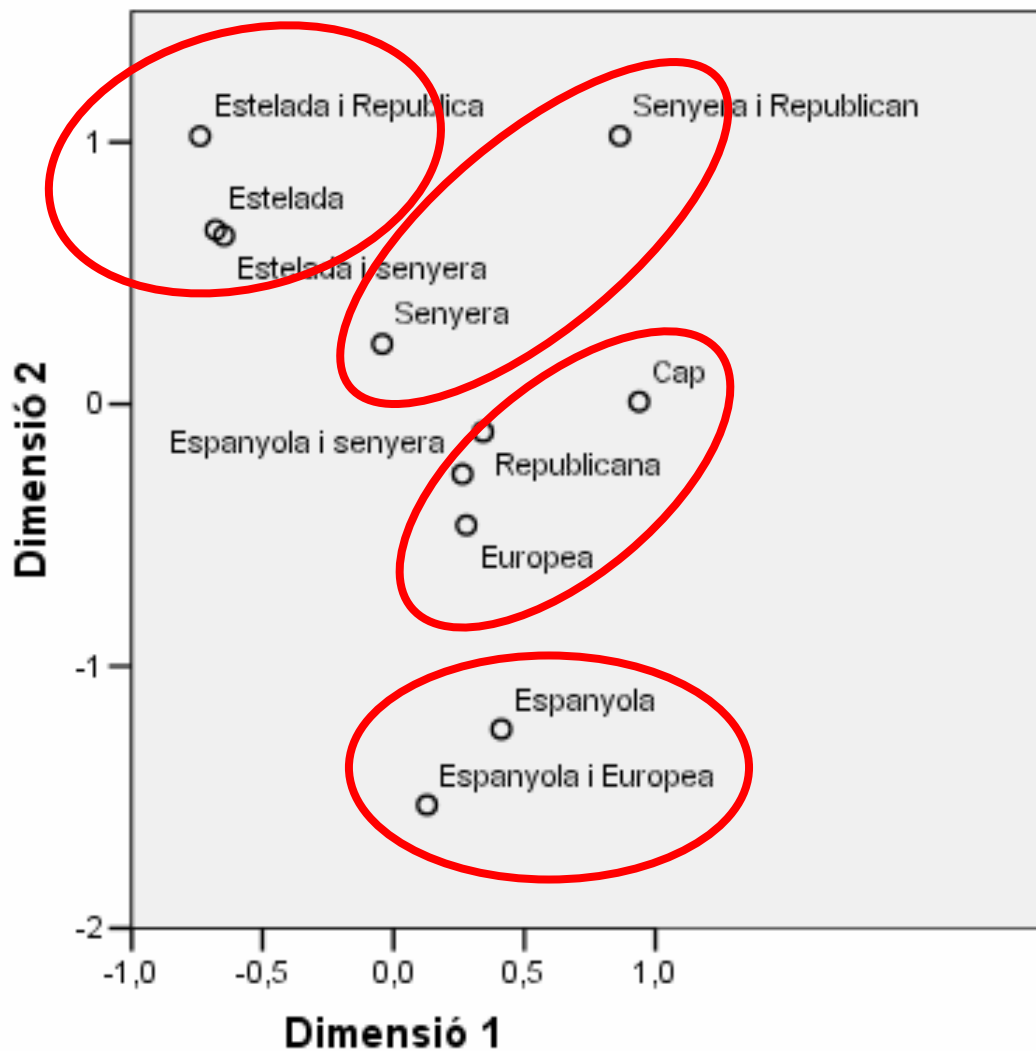
L'**anàlisi de correspondències múltiple** es pot utilitzar per representar gràficament les relacions entre variables o entre categories d'aquestes variables. En aquest cas s'ha utilitzat tangencialment aquesta anàlisi per tal de **calcular la millor manera d'agrupar les respostes** que els entrevistats havien donat a la pregunta relativa a la bandera que preferien.

A continuació s'ha utilitzat una **regressió categòrica** per calcular en quina mesura les diverses variables sociodemogràfiques explicaven la bandera que els entrevistats seleccionaven. L'objectiu de la regressió categòrica és descriure la relació entre una variable de resposta (en aquest cas, la bandera reagrupada) i un conjunt de predictors. Això ens permet **jerarquitzar les diverses variables sociodemogràfiques** calculant la seva importància relativa.

Finalment hem tractat de **crear grups** tan **homogenis** com fós possible mitjançant el procediment estadístic conegut com a **arbre de classificació** el qual crea una estructura jeràrquica decreixent tendent a crear agrupacions homogènies tot seleccionant per a cada pas la variable més rellevant.

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.2. Aïllament de la bandera amb la que més s'identifiquen els enquestats

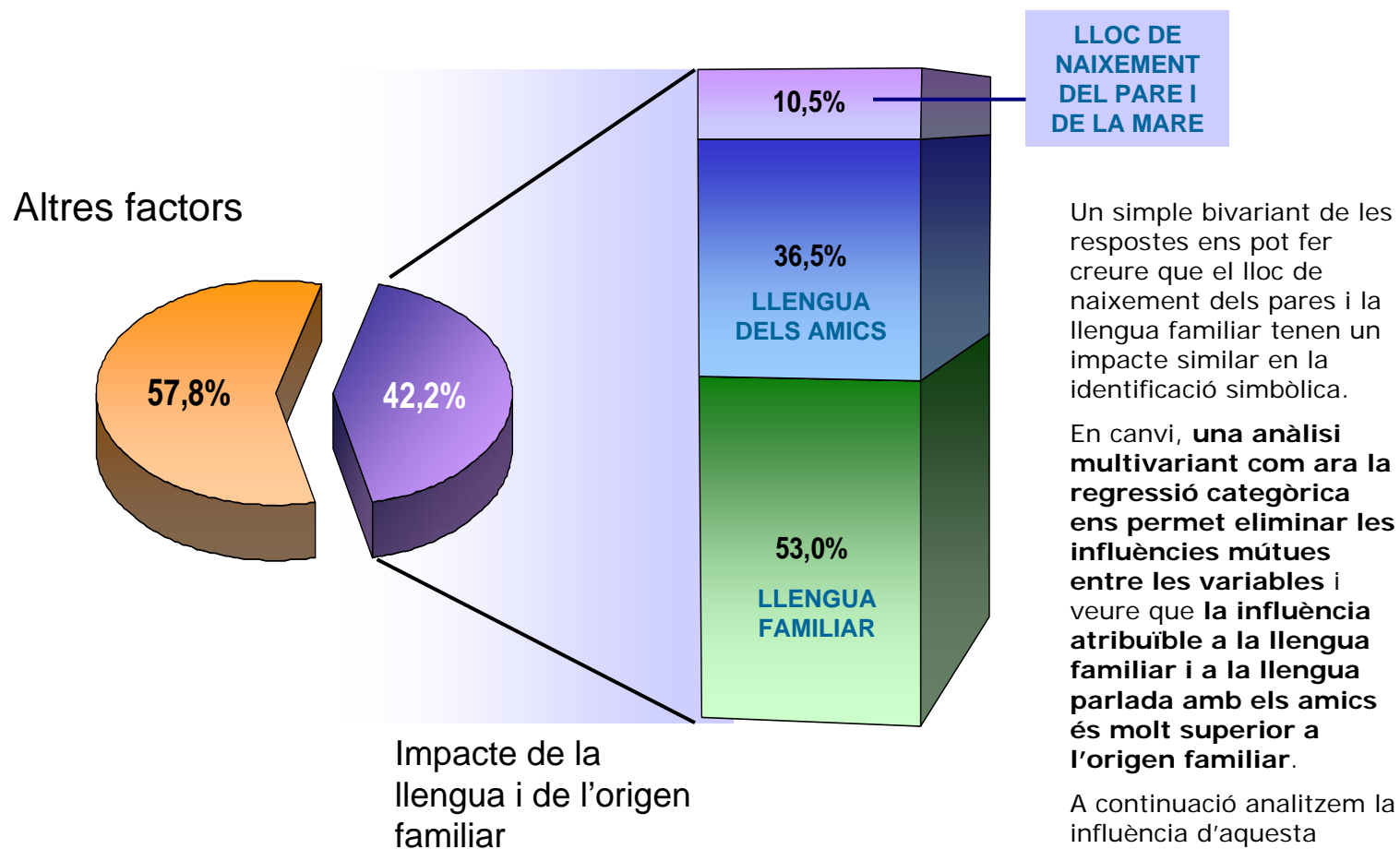
En el qüestionari es preguntava per quina era la bandera amb la que en major mesura s'identificava l'entrevistat i, tot i que no era el més habitual, era possible respondre'n més d'una.

S'ha utilitzat una anàlisi de correspondències per representar les combinacions de banderes en el espai conformat pels 43 conceptes que conformen el vocabulari de símbols. D'aquesta manera **ha pogut determinar-se empíricament la proximitat entre diferents combinacions de banderes** i s'han creat 4 categories:

- **Estelada** (els qui esmenten l'estelada sola o amb d'altres)
- **Espanyola** (els qui esmenten l'espanyola sola o amb d'altres)
- **Senyera** (sola o combinada amb la republicana)
- **Altres** banderes (Cap bandera o la republicana o l'europea aïlladament)

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.3. Principals variables explicatives de la identificació simbòlica dels entrevistats (*)

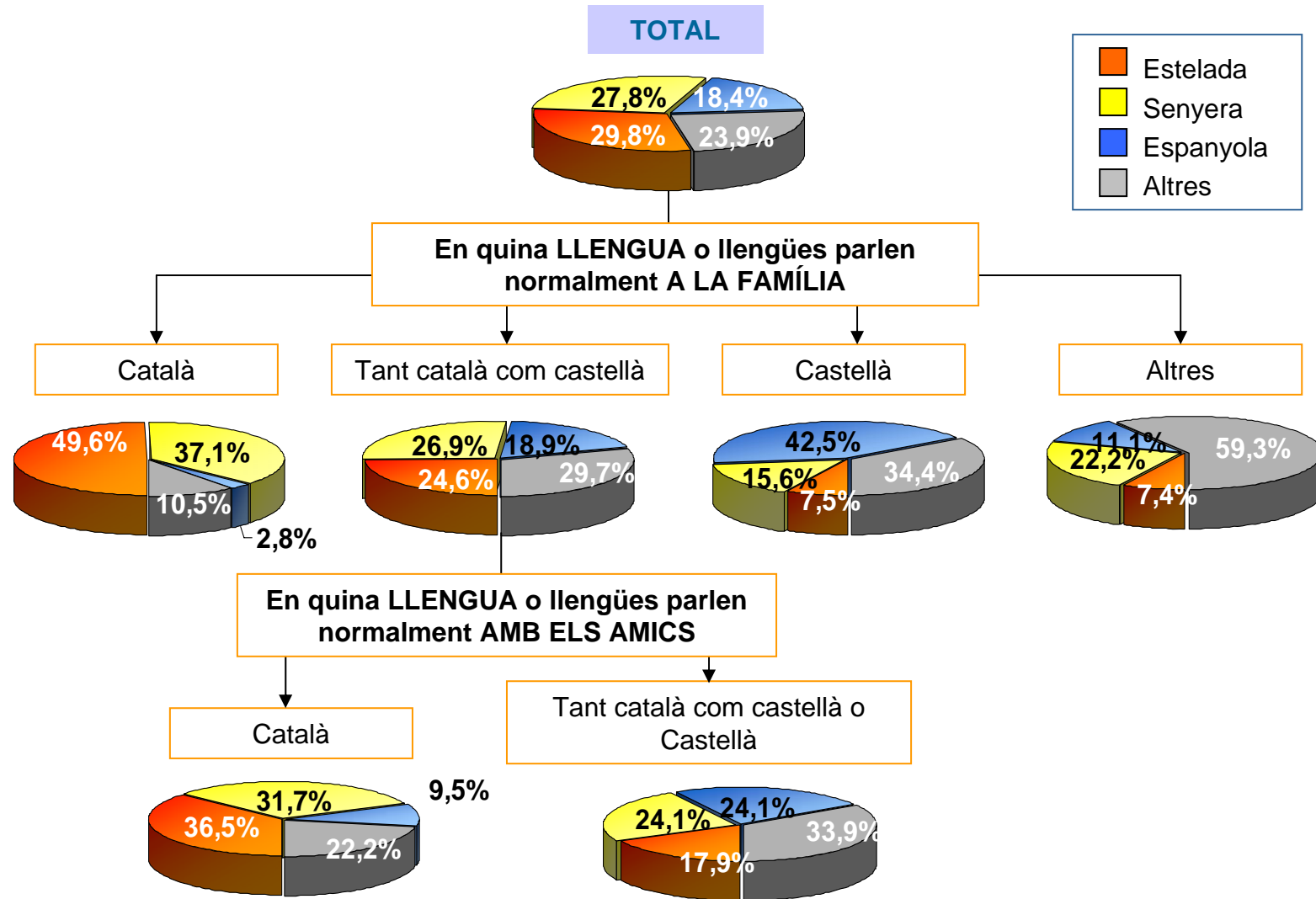

(*) L'impacte ha estat calculat mitjançant una anàlisi de regressió categòrica en que la llengua familiar, la llengua dels amics i l'origen del pare i de la mare actuen com a predictors de la bandera amb que en major mesura s'identifica.

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.4. Arbre de classificació de les variables de major impacte en la identificació simbòlica

P.15. Quina bandera t'agrada penjar al balcó de casa o portar en els grans esdeveniments?

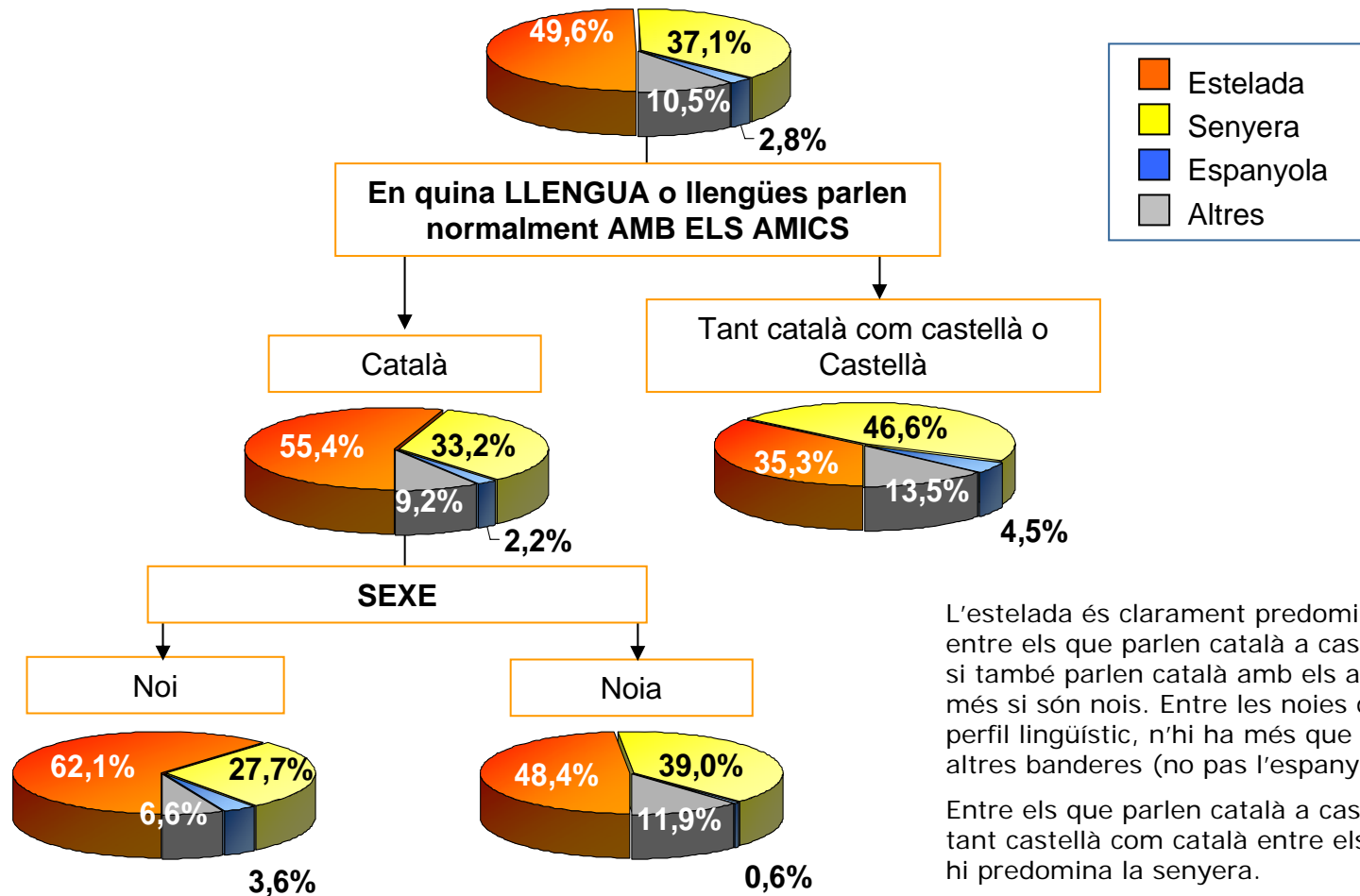

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.4. Arbre de classificació de les variables de major impacte en la identificació simbòlica

P.15. Quina bandera t'agrada penjar al balcó de casa o portar en els grans esdeveniments?

LLENGUA FAMILIAR CATALÀ

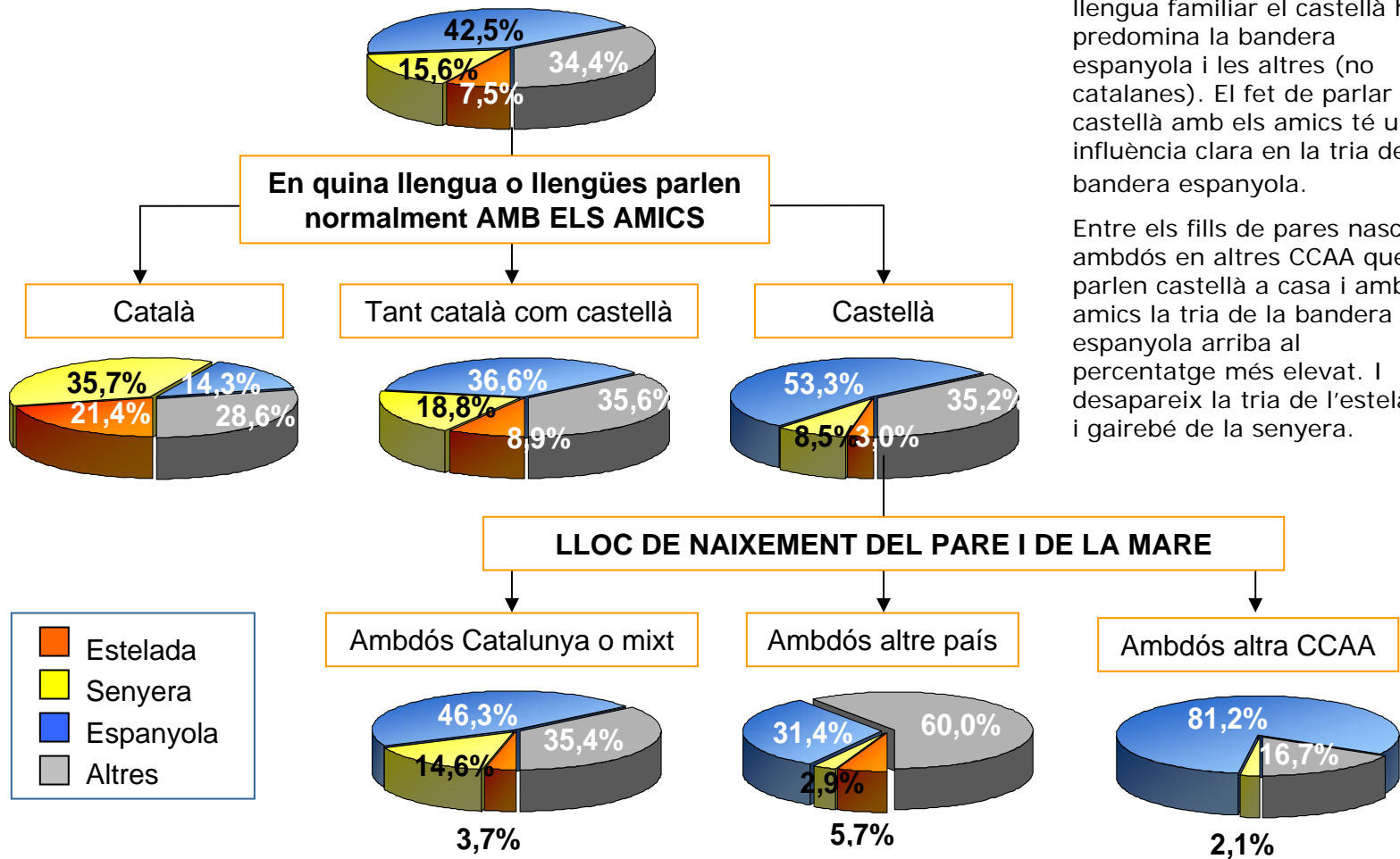

4. VARIABLES AMB IMPACTE SOBRE LA IDENTIFICACIÓ SIMBÒLICA

4.4. Arbre de classificació de les variables de major impacte en la identificació simbòlica

P.15. Quina bandera t'agrada penjar al balcó de casa o portar en els grans esdeveniments?

LLENGUA FAMILIAR CASTELLÀ

Entre els qui tenen com a llengua familiar el castellà hi predomina la bandera espanyola i les altres (no catalanes). El fet de parlar castellà amb els amics té una influència clara en la tria de la bandera espanyola.

Entre els fills de pares nascuts ambdós en altres CCAA que parlen castellà a casa i amb els amics la tria de la bandera espanyola arriba al percentatge més elevat. I desapareix la tria de l'estelada, i gairebé de la senyera.

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.1. Estructura teòrica del vocabulari

El qüestionari incloïa una llista de paraules relacionades amb dates, llocs, situacions, referents o símbols polítics i identitaris amb l'objectiu de mesurar quines són les reaccions emotives, immediates que susciten els termes. Per aconseguir això es proposava als enquestats un escalat de respostes en registre afectiu des del m'agrada molt fins al no m'agrada gens.

La llista completa dels 47 termes seleccionats agrupats segons els criteris que guïaren la tria és la següent:

		Catalunya	Espanya	Ambigües
Identitàries	Definició de país	Nació, Catalunya, Català, Poble català,	Estat, Espanya, Castellà, Pobles d'Espanya, La Pell de Brau	
	Institucions polítiques	Generalitat, Parlament, Estatut	Monarquia, Congrés de Diputats, Constitució, Regió	República, Autonomia,
	Emblemes nacionals	Onze de Setembre, Els Segadors, Sant Jordi, Senyera	12 d'octubre, Dia de la Constitució, Bandera Espanyola	
	Història	La Renaixença, Assemblea de Catalunya, Almogàvers	Reconquesta, 18 de juliol, Descobriment	La transició,
	Territori, (lloc)	Montserrat, Canigó	Escorial, Campos de Castilla, Madrid	
	Tradicions i folclore	La sardana, Patum, La Gralla, Castellera		
Identitàries-reivindicatives	Emblemes,	Estelada, Burro	Toro	
	Definició de país	Independència, Països catalans, Sobirania		
	Pràctiques	Correllengua		

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.1. Estructura teòrica del vocabulari

La classificació que recull la taula anterior respon, però, a criteris teòrics. Per tal de **calcular en quina mesura els termes resulten efectius com a elements d'identificació simbòlica** calia avaluar empíricament la proximitat entre els diversos mots d'aquest vocabulari i quina estructura interpretativa conformaven per als entrevistats.

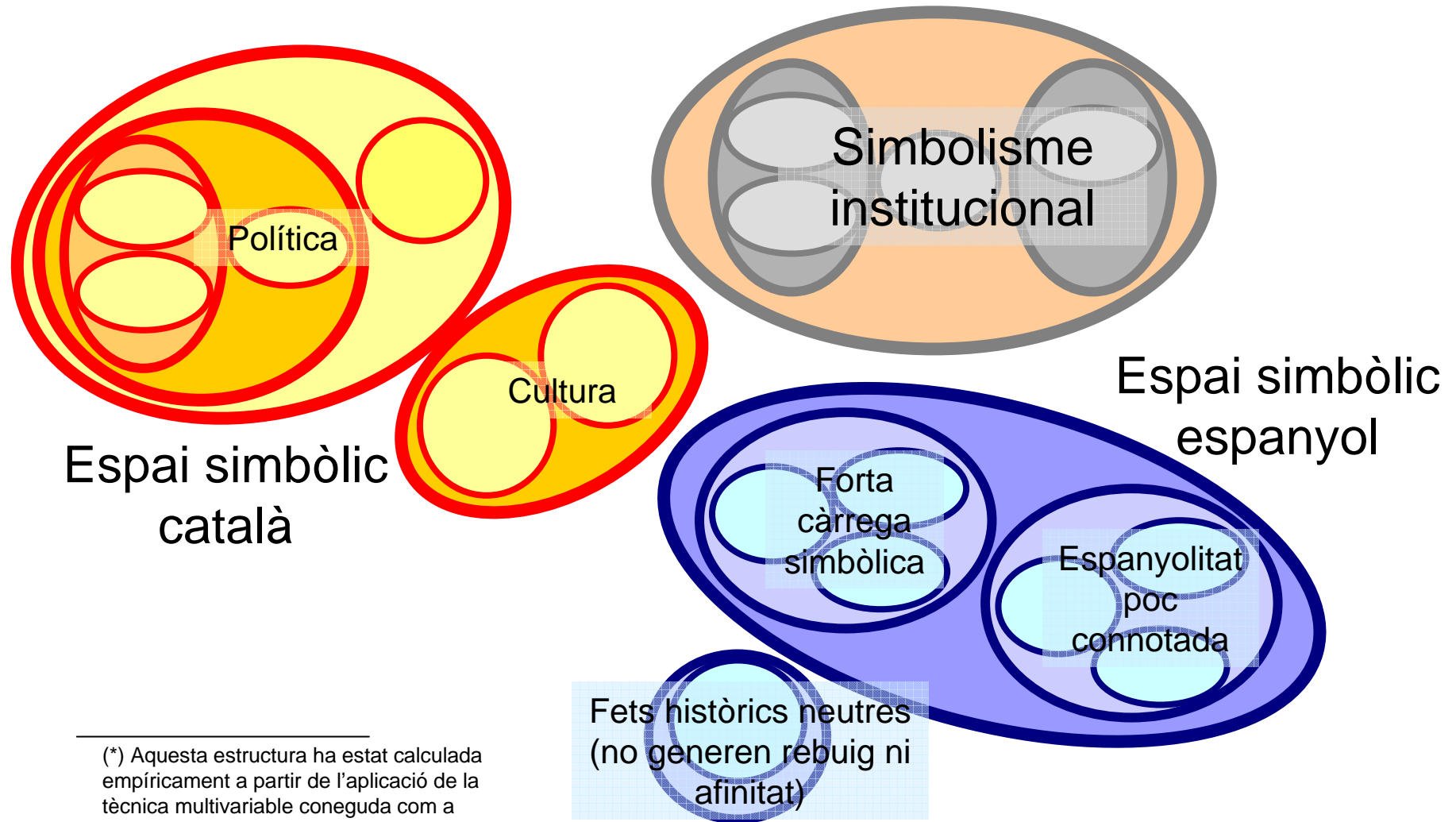
Per a donar resposta a aquest objectiu s'ha recorregut a una tècnica estadística d'anàlisi multivariable anomenada en anglès *cluster analysis*. **L'anàlisi de conglomerats (*cluster*) jeràrquic intenta identificar grups relativament homogenis de casos (o de variables)** basant-se en les característiques que se seleccionen mitjançant un algoritme que comença amb cada cas (o cada variable) en un conglomerat diferent i va combinant els conglomerats fins que només en queda un.

Així s'ha pogut calcular la semblança en el comportament dels distints mots que integraven aquesta llista de vocabulari. Aquells que són puntuats de manera similar pels mateixos entrevistats queden pròxims entre si i aquells puntuats de manera distinta, allunyats.

Per tal de facilitar la lectura **s'ha representat la informació mitjançant cercles concèntrics. Dos conceptes són propers si estan inclosos dins del mateix cercle. La progressiva inclusió d'uns cercles dins dels altres permet d'observar a simple vista l'estructura** del vocabulari utilitzat.

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC (*)

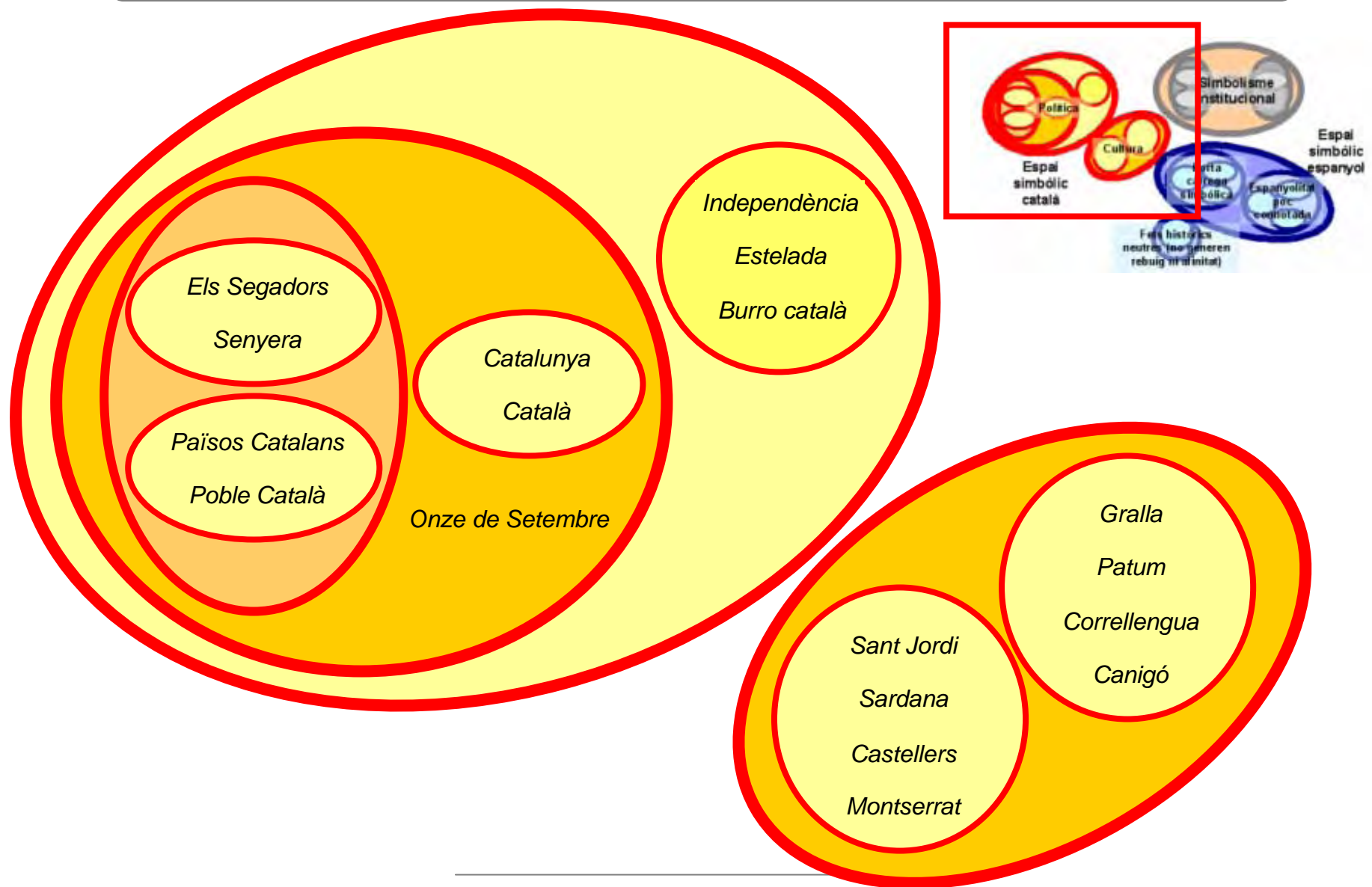
5.2. Esquema general empíric

(*) Aquesta estructura ha estat calculada empíricament a partir de l'aplicació de la tècnica multivariable coneguda com a anàlisi de conglomerats

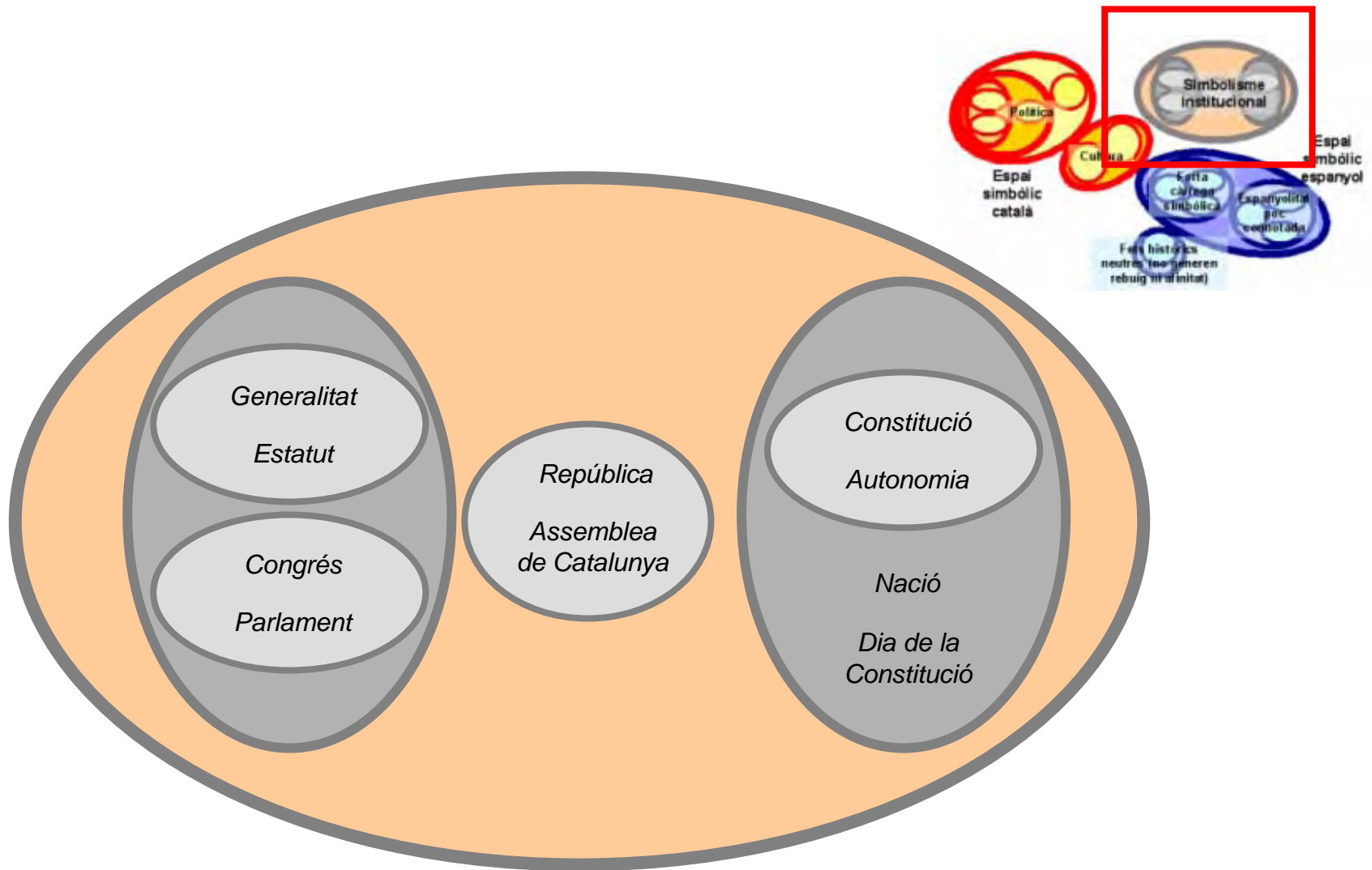
5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.3. Espai simbòlic català

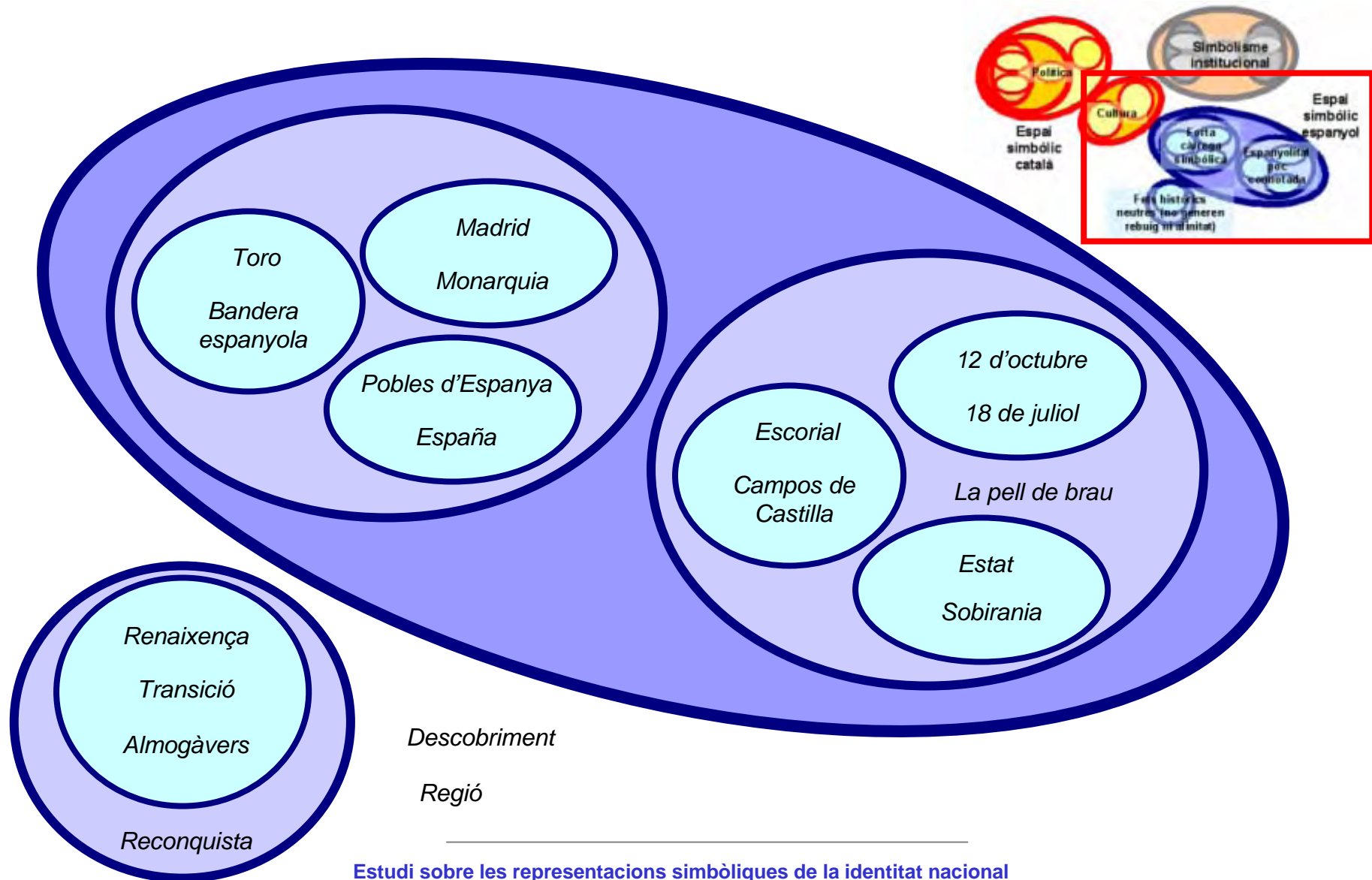
5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.4. Simbolisme institucional

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.5. Espai simbòlic espanyol

Estudi sobre les representacions simbòliques de la identitat nacional

5. ESTRUCTURA EMPÍRICA DEL VOCABULARI SIMBÒLIC

5.6. Aspectes més destacats

Una anàlisi aprofundida de l'esquema obtingut depassaria el nivell d'anàlisi del present document. Sí que correspon reclamar atenció sobre alguns aspectes essencials.

El primer que cal dir de l'estructura obtinguda és que la pràctica totalitat dels elements que havíem conceptualitzat com a **institucions polítiques** en la classificació teòrica **no s'integren en l'anàlisi empírica en cap dels dos espais simbòlics en competència** (català o espanyol) sinó que són reconeguts com a un àmbit distint i autònom. Probablement a causa de la distància a la política que manifesten aquests joves, les institucions polítiques no són interpretades com a elements d'identitat simbòlica nacional perquè preval la seva associació al món polític.

Una cosa similar s'esdevé amb els **elements històrics** (renaixença, transició, almogàvers, reconquesta), que **conformen un subgrup aïllat** independentment de la seva adscripció nacional teòrica.

Pel que fa als elements de l'**espai simbòlic català**, els elements de vocabulari s'agrupen entre **elements culturals** i **elements polítics**. Aquests darrers al seu torn permeten identificar tres ítems diferenciats dels altres agrupats en forma de **pol reivindicatiu** (independència, estelada, burro català).

D'altra banda, els elements de l'**espai simbòlic espanyol** s'agrupen entre els que tenen una **forta càrrega política i simbòlica** i els que recullen **elements** que són percebuts com a **més neutrals**.

6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.1. Presentació de l'anàlisi

Conèixer l'estructura dels elements de vocabulari no és suficient. Cal, a més, ser capaç d'**avaluar quins dels termes són importants i quins no**.

L'**anàlisi discriminant** és una tècnica multivariable que resulta útil per a les situacions en que es vol construir un **model predictiu per a pronosticar el grup de pertinença d'un enquestat a partir de les seves característiques**. El procediment genera una funció discriminant (o, per a més d'un grup, un conjunt de funcions) basada en combinacions lineals de les variables predictores que proporcionen la millor discriminació possible entre els grups.

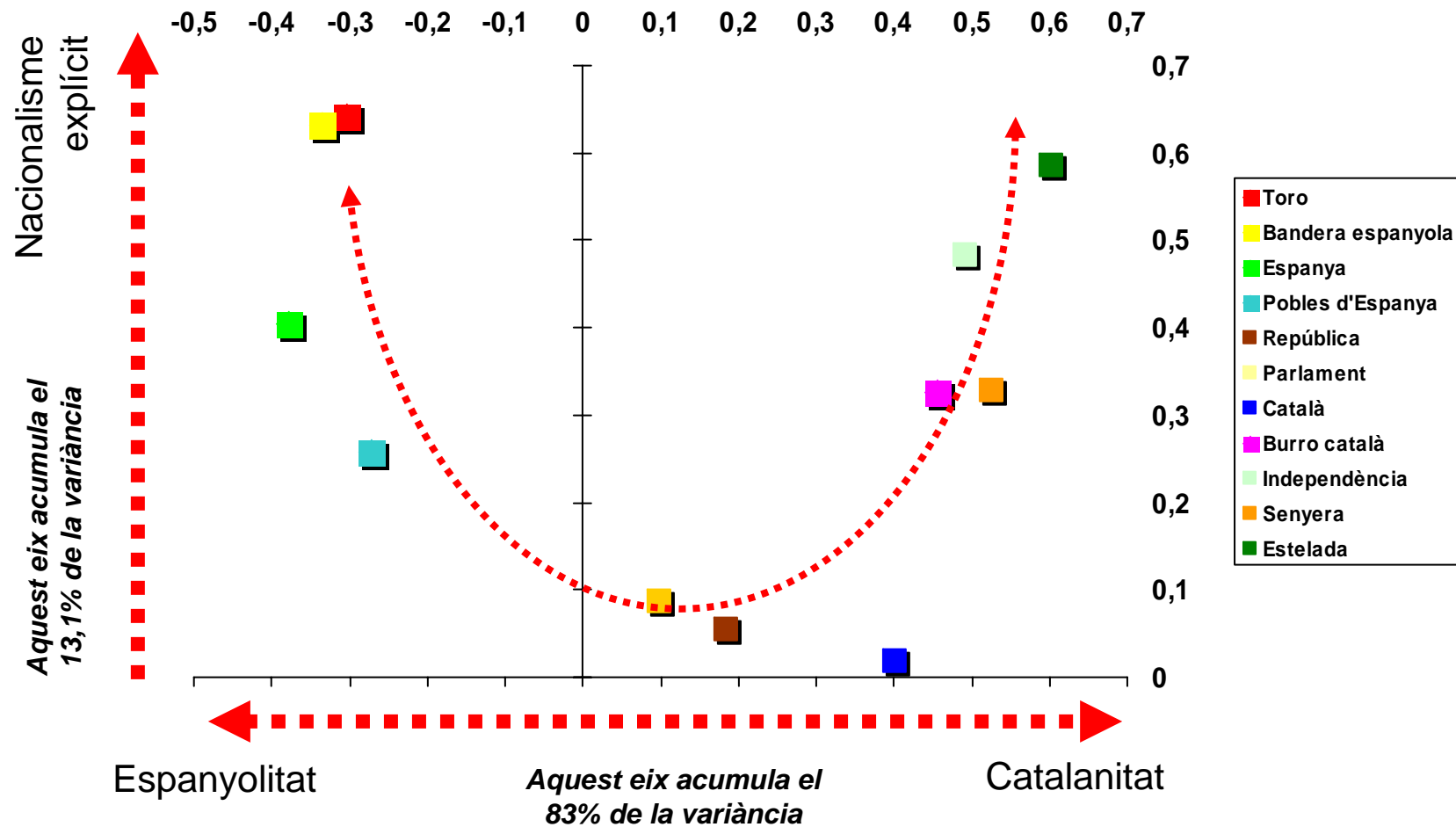
Aquesta tècnica ha estat utilitzada per estimar **quins dels mots del llistat de vocabulari eren capaços de predir si un enquestat en concret triaria una bandera o una altra**: només 11 dels mots inclosos tenen prou capacitat explicativa sobre la bandera que tria l'entrevistat.

La representació gràfica dels mots s'estructura en dos eixos (catalanisme- espanyolisme i presència o absència de nacionalisme explícit) el primer dels quals és molt més important que el segon.

Inicialment es representen els mots amb major capacitat explicativa. A continuació es representa el conjunt de mots agrupats en els tres grans espais definits per l'anàlisi de conglomerats del capítol anterior.

6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

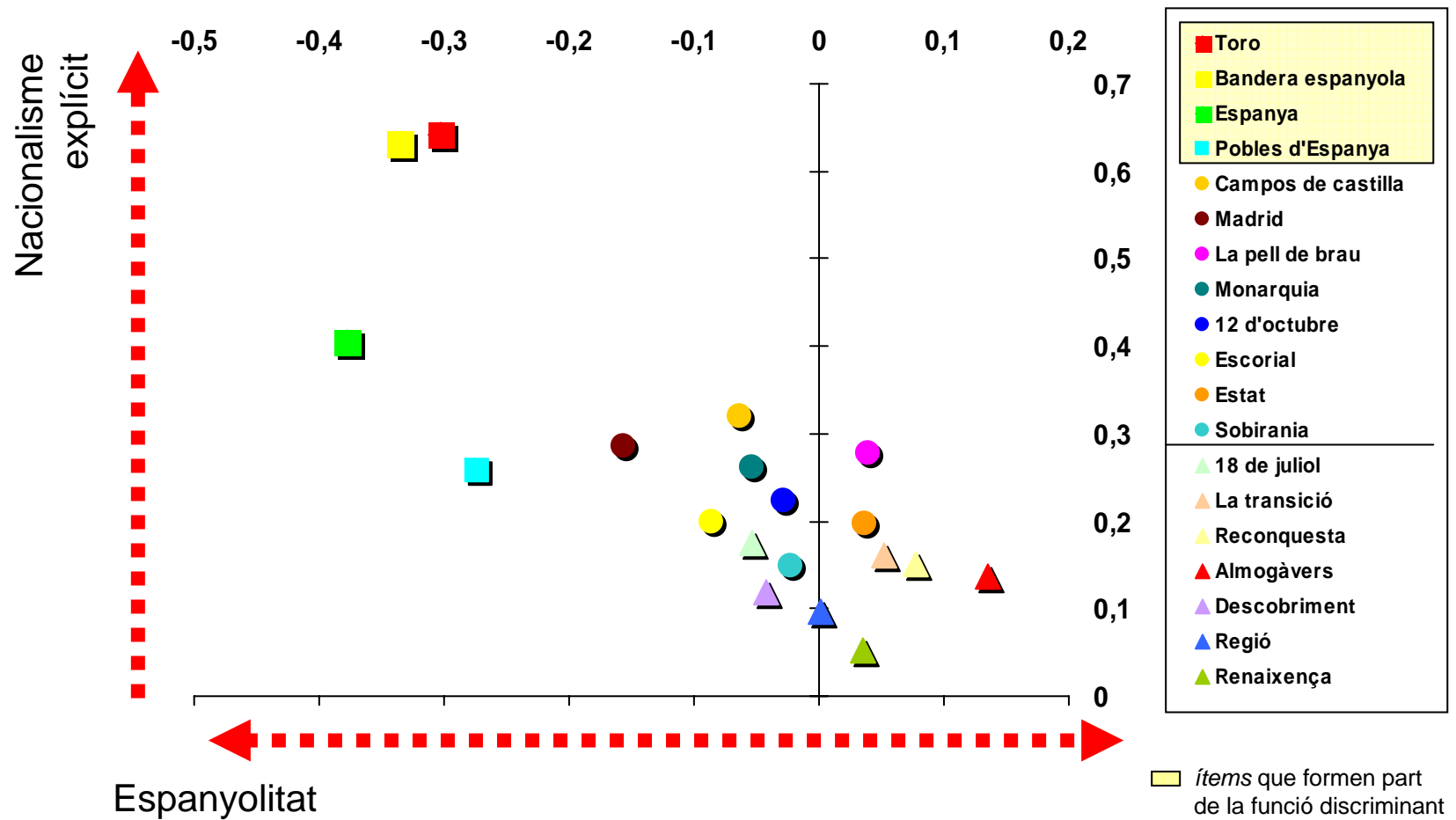
6.2. Ítems amb capacitat predictiva sobre la bandera que prefereix l'entrevistat (*)

(*) S'ha calculat una funció discriminant orientada a predir la bandera que prefereix l'entrevistat a partir del conjunt d'elements del llistat de vocabulari

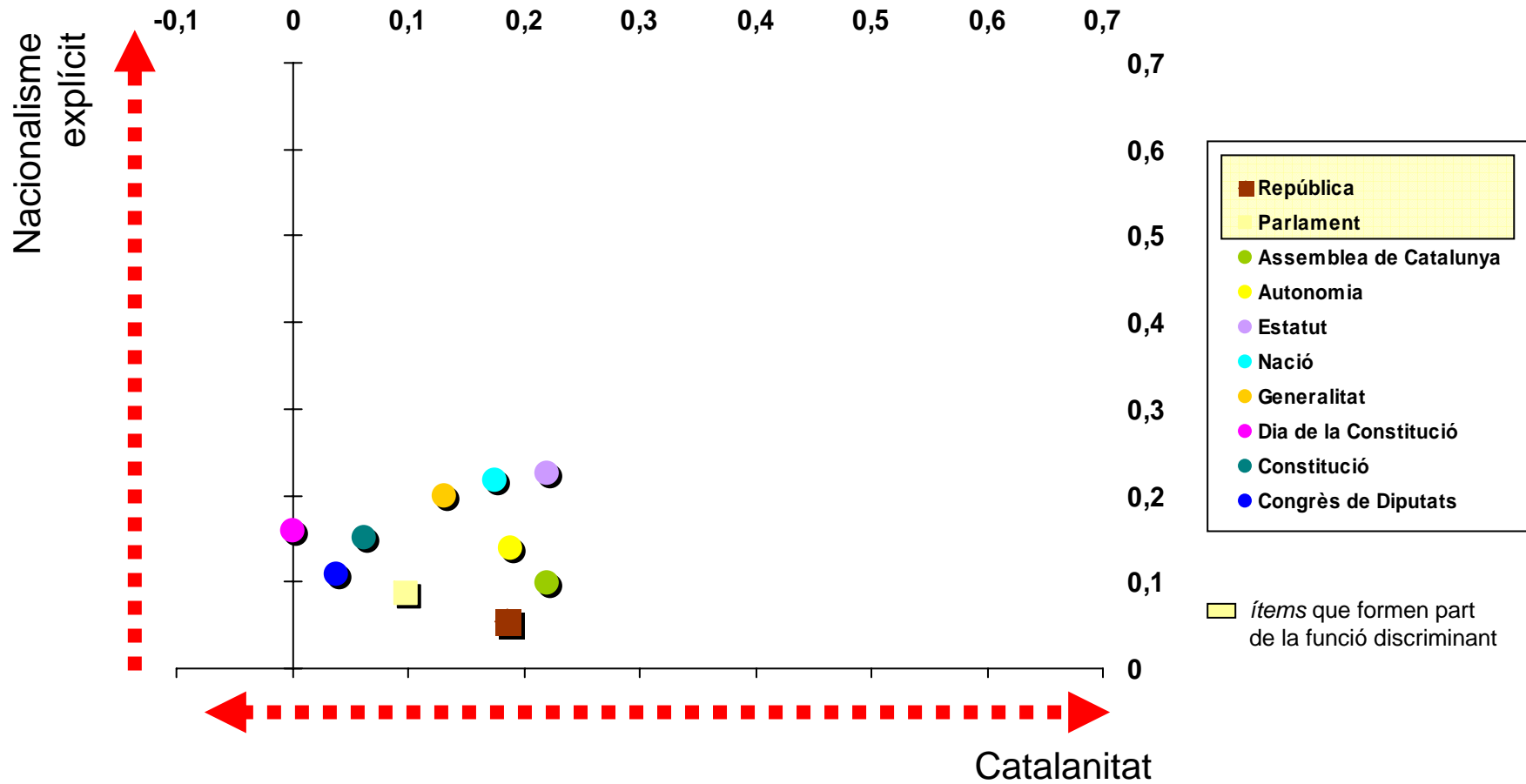
6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.3. Ítems de l'espai simbòlic espanyol

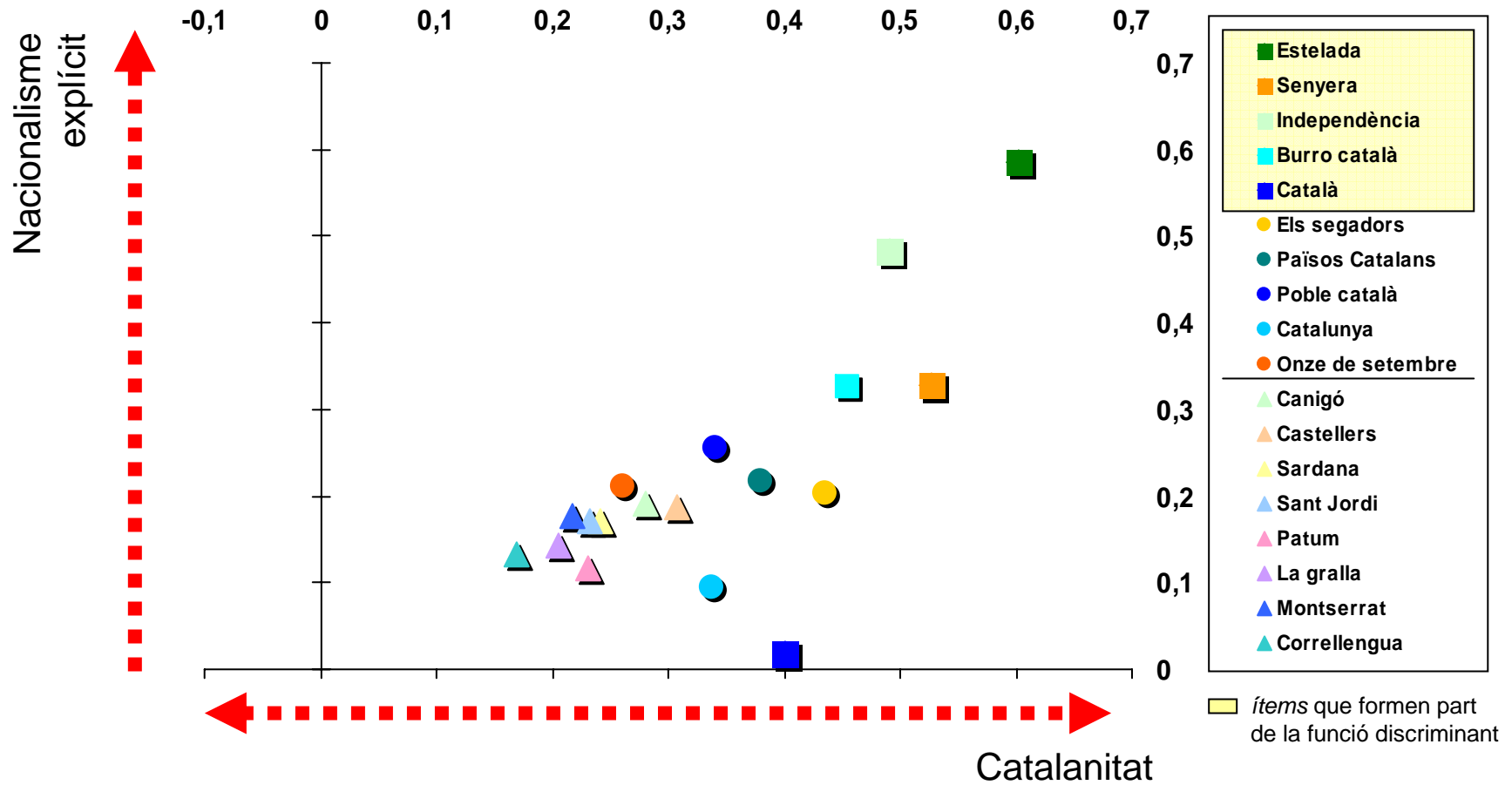
6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.4. Ítems de simbolisme institucional

6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.5. Ítems de l'espai simbòlic català

6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.6. Aspectes més destacats

Són suficients 11 dels 47 termes seleccionats per predir de manera òptima (encert del 66,2% dels casos) quina és la bandera preferida per l'entrevistat. Els qui trien l'estelada o la bandera espanyola són més fàcils de predir a partir de les seves actituds cap als diversos elements simbòlics tal i com mostra la taula següent:

	% d'encert a l'hora de predir la bandera que tria l'entrevistat
Estelada	82,2%
Senyera	41,7%
Altres	58,7%
Espanyola	81,7%

En consonància amb aquesta major predictibilitat, alguns termes apareixen fortament associats a l'afirmació reivindicativa de la identitat catalana (especialment estelada i independència) i d'altres de l'espanyola (sobretot toro i bandera espanyola). És en els elements simbòlics més allunyats de l'eix de coordenades on millor s'expressa l'oposició catalanitat-espanyolitat: que agradi un símbol implica que desagradi l'altre i això sol estar associat a la tria de l'estelada o de l'espanyola com a banderes preferides. En ambdós casos s'expressa nacionalisme explícit però de signe contrari.

Els qui trien altres banderes tracten de situar-se al marge d'aquesta oposició i això els caracteritza ja que les seves opinions rebutgen els elements reivindicatius de l'oposició català-espanyol. Per això pot associar-se la seva

6. IMPORTÀNCIA RELATIVA DELS ÍTEMS DEL LLISTAT DE VOCABULARI

6.6. Aspectes més destacats

posició a puntuacions altes en termes relatius en *ítems* més neutrals i baixes dels més connotats reivindicativament.

Finalment, la tria de la senyera és la que resulta més difícil de predir perquè els qui l'escullen resulten menys caracteritzables ja que sostenen posicions més diverses i matisades. Des d'aquest punt de vista, és un símbol menys connotat i més compartit, més central.

El quadre següent resumeix les posicions relatives dels qui trien una bandera o altra:

	Espanyolitat (-) Catalanitat (+)	No reivindicació (-) Nacionalisme explícit (+)
Estelada	++	+
Senyera	+	-
Altres	-	-
Espanyola	--	+

PRINCIPALS CONCLUSIONS DE L'ESTUDI

Principals conclusions de l'enquesta

Quatre principals perfils de resposta:

- Els que s'identifiquen amb un espai simbòlic català
- Els que s'identifiquen amb els símbols reivindicatius de l'espai català
- Els que s'identifiquen amb un espai simbòlic espanyol
- Els que no s'identifiquen amb cap d'aquests dos espais simbòlics

Factors explicatius:

- Hi ha una important influència de la llengua familiar (i del context cultural associat) en la identificació dels individus amb un esquema simbòlic nacional determinat.

Atribucions socials als símbols:

- El català és el símbol amb més adhesió i amb menys implicació del nacionalisme explícit (cal tenir en compte la importància de l'adhesió dels enquestats d'origen estranger a la llengua per entendre-ho).
- La senyera és un símbol "neutre" en el context simbòlic de trobada entre un esquema simbòlic purament català i un esquema simbòlic purament espanyol. Tot i que no deixa de ser un símbol catalanista.
- El concepte d'independència genera molta adhesió entre els enquestats de perfil reivindicatiu i d'identificació catalana. El terme sobirania no genera adhesions ni rebuigs.
- El burro, la senyera i l'estelada són símbols molt relacionats, com també el toro i la bandera espanyola també estan estretament relacionats. El toro i la bandera espanyola, al costat de l'estelada, formen part dels símbols vinculats a un nacionalisme explícit. I menys el burro i la senyera.

Principals conclusions de les entrevistes a Catalunya Nord

Context:

- Fragilitat institucional de la llengua i la cultura catalanes, però un ús històricament arrelat del concepte de "catalanitat".
- Confusió històrica entre catalans (del sud) i espanyols. I entre catalans (del nord) i francesos.
- Diferències en els significats simbòlics entre Catalunya Nord i Catalunya Sud.
- No hi ha oposició explícita entre símbols (nacionals) catalans i símbols nacionals francesos.

Canvis actuals:

- Renaixement de referents simbòlics:
  - Referents simbòlics particulars de Catalunya Nord
  - Referents simbòlics compartits amb la Catalunya del Sud
- La llengua dels avis és apresada a l'escola per néts i per fills de nous: augmenta l'aprenentatge del català mentre retrocedeix el nombre dels que el parlen habitualment. Nova dimensió simbòlica de la llengua?
- Nova dimensió institucional dels símbols catalans: Ajuntament de Perpinyà i Consell General. Vers un procés d'institucionalització?
- Ús dels símbols en formats mercantilitzats: samarretes, adhesius, begudes, etc.
- Aparició de símbols reivindicatius i de compensació: el burro masqué, l'Estaca...

Principals conclusions de les entrevistes a distribuïdors de productes simbòlics

- L'aparició d'entitats i organitzacions catalanistes i la normalització d'un espai nacional català han revitalitzat un mercat de productes simbòlics catalans.
- La identificació amb Catalunya i la necessitat de reivindicar-la esdevenen motors d'aquests mercat. Conjugació de la lògica econòmica i la lògica nacional.
- El *target* principal d'aquest mercat són els joves. Els joves són grans consumidors i exhibidors de determinats productes perquè han d'ubicar-se en l'espai social juvenil.
- Si bé el joves són la centralitat del mercat simbòlic, la idiosincràsia d'aquest mercat permet la difusió vers altres edats: transversalitat generacional.
- Els creadors i dissenyadors cerquen la transversalitat de les propostes. Es prioritzen símbols i missatges que tinguin una gran acceptació; aquells símbols que poden ser apropiats per tothom que s'identifiqui com a català.
- Cooperació entre els diferents creadors i distribuïdors de material simbòlic català.
- El material genèric català és presentat amb un disseny més atractiu i modern. Els missatges són més subtils, no tan bel·ligerants.
- Els actes i trobades de caràcter catalanista i la venda per Internet són les dues grans vies de distribució d'aquests productes.